

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

кафедра цивільно-правових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор НАВС
полковник поліції

Станіслав ГУСАРЄВ

22.12.2023

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО**

Статус дисципліни — обов'язкова

Рівень вищої освіти — перший (бакалаврський)

Ступінь вищої освіти — бакалавр

Галузь знань: 08 Право

Спеціальність: 081 Право

Освітня програма: Право

Форми здобуття вищої освіти — денна/заочна (за кошти фізичних або юридичних осіб)

Мова викладання — українська

Форма підсумкового контролю — залік/екзамен

Київ - 2023 рік

РОЗРОБНИКИ:

Валентина МИРОНЕНКО – завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

Наталія БІЛЯНСЬКА – професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

Леся ШАПОВАЛ – доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

Лідія ГЕРАСИМЧУК – доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін
Протокол від 16.03.2023 року, № 16.

Завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін
полковник поліції

Валентина МИРОНЕНКО

Схвалено науково-методичною радою НАВС
Протокол від 22.03.2023 року, № 7.

Голова науково-методичної ради

Станіслав ГУСАРЄВ

Результати перегляду робочої програми навчальної дисципліни

Робоча програма переглянута на 20 23 / 20 24 н.р. без змін; зі змінами (Додаток 1).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від 21 . 12 2023 № 8

протокол науково-методичної ради
від 22 . 03 2023 № 15

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 20 ___ / 20 ___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від ___ . ___ 202_ № ___

протокол науково-методичної ради
від ___ . ___ 202_ № ___

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

Робоча програма переглянута на 20 ___ / 20 ___ н.р. без змін; зі змінами (Додаток ___).
(потрібне підкреслити)

протокол засідання кафедри
від ___ . ___ 202_ № ___

протокол науково-методичної ради
від ___ . ___ 202_ № ___

Завідувач кафедри

Валентина МИРОНЕНКО

Голова НМР

Станіслав ГУСАРЄВ

1. Загальні відомості про навчальну дисципліну

Предметом вивчення навчальної дисципліни є основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії та інститути загальної та особливої частин цивільного права, особистих немайнових прав, речового права, права інтелектуальної власності, зобов'язального права, специфіка правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій самостійності їх учасників, особливості вирішення основних конструкційно-догматичних проблем цивільного права, які зберігають своє науково-практичне значення під час аналізу та розробки сучасного право розуміння.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Цивільне право» є досягнення всебічного глибокого розуміння здобувачами вищої освіти природи і суті цивільно-правових відносин, підготовка до практичної діяльності висококваліфікованих спеціалістів із всебічним знанням цивільного права; усвідомлення значення норм права, що регулюють різноманітні форми захисту прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, формування у здобувачів вищої освіти відповідних професійних компетенцій щодо правильного застосування отриманих знань та правових норм при вирішенні конкретних завдань.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Цивільне право» є формування у здобувачів вищої освіти системи науково-теоретичних та практичних знань з цивільного права, визначення та розкриття змісту цивільно-правових понять, категорій та інститутів цивільного права, навчання розумінню конкретного змісту норм цивільного законодавства, оволодіння навичок самостійної практичної роботи з відповідними нормативно-правовими актами, тлумачення їх та правильного застосовування при вирішенні конкретних справ.

Пререквізити:

юридична деонтологія; теорія держави і права, конституційне право; історія держави і права; основи римського цивільного права; соціологія права; політологія; юридична компаративістика; методологія правознавства

Постреквізити:

право інтелектуальної власності; житлове право; земельне право; трудове право, цивільний процес; сімейне право; екологічне право; кримінальне право; кримінальний процес; право соціального забезпечення; господарське право; міжнародне приватне право

Компетентності відповідно до першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня бакалавр зі спеціальності 081 «Право»

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.
Загальні компетентності	ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи. СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини. СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти. СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції. СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ступеня бакалавр зі спеціальності 081 «Право» повинні продемонструвати такі результати навчання:

РН 2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні:

знати:

- цивілістичний інструментарій (*правоздатність, дієдатність, правочин, реституція, право власності, сервітут, емфітевзис, суперфіцій, трансмісія, зобов'язання, кредитор, боржник, договір, деліктні зобов'язання та інші*);
- основні цивільно-правові інститути;
- стан основних проблем науки цивільного права;
- діючі норми цивільного права;

вміти:

- самостійно аналізувати акти цивільного законодавства, володіти навичками практичного використання цивільно-правових засобів;
- правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного права в процесі роботи за юридичною спеціальністю;
- використовувати дані науки цивільного права для вирішення професійних завдань;
- складати цивільно-правові документи та ділову документацію;
- аргументувати власну точку зору та прийняте за конкретним завданням рішення.

2. Структура навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання (д/б та ксф)	заочна форма навчання (д/б та ксф)
	Рік підготовки	
	I, II	II, III
Кількість кредитів ECTS – 11	Семестр	
	2, 3, 4	4, 5, 6
	Лекції	
	20 год.	16 год.
	Семінарські	
	96 год.	22 год.
	Практичні	
Загальна кількість годин – 330	58 год.	12 год.
	Самостійна робота	
	156 год.	250 год.
	Вид контролю	
	залік/залік/екзамен	

3. Тематичний план (за кошти фізичних або юридичних осіб)¹

3.1. Тематичний план – Частина I

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього	у тому числі				всього	у тому числі			
		л	сем.	п	с. р.		л	сем.	п	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 1. Загальна характеристика цивільного права України	6	4	2		2	8	2	2		4
Тема 2. Цивільні правовідносини	4		2		2	4				4
Тема 3. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин	12		4	2	6	16	2	2	2	10
Тема 4. Об'єкти цивільних прав	4		2		2	4				4
Тема 5. Особисті немайнові права фізичної особи	6		2		4	4				4
Тема 6. Правочини	10		4	2	4	12		2		10
Тема 7. Представництво. Довіреність. Строки та терміни в цивільному праві	8		2	2	4	6				6
Тема 8. Відповідальність в цивільному праві	8		2	2	4	4				4
Тема 9. Право власності. Захист права власності	8		2	2	4	14		2	2	10
Тема 10. Право інтелектуальної власності	6		4		2	4				4
Тема 11. Спадкове право	14	2	4	2	10	12	2		2	8
Разом	90	4	30	12	44	90	6	8	6	70
Екзамен (або Залік)	Залік					Залік				

¹ Структура залікового кредиту (тематичний план) подається згідно розподілу навчального часу по семестрово

3.2. Тематичний план – Частина II

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього	у тому числі				всього	у тому числі			
		л	сем.	п	с. р.		л	сем.	п	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 12. Загальні положення про зобов'язання	18	2	4	2	10	20	2	2		16
Тема 13. Загальні положення про договір	14		4	2	8	18		2		16
Тема 14. Способи забезпечення виконання зобов'язання	16		4	2	10	20			2	18
Тема 15. Договори про передачу майна у власність	26	2	8	6	10	22	2	2	2	16
Тема 16. Договори про передачу майна у тимчасове користування	26	2	8	6	10	20	2	2		16
Тема 17. Договори про виконання робіт	20	2	6	4	8	20			2	18
Разом	105	8	34	22	56	120	6	8	6	100
Екзамен (або Залік)	Залік					Залік				

3.3. Тематичний план – Частина III

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	Всього	у тому числі				всього	у тому числі			
		л	сем.	п	с. р.		л	сем.	п	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Тема 18. Договори про надання послуг	20	2	10	8	11	30	4	4	2	20
Тема 19. Договори щодо здійснення кредитно-розрахункових операцій	21		6	4	11	22			2	20
Тема 20. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	19		4	4	11	20				20
Тема 21. Недоговірні зобов'язання, що виникають з односторонніх правомірних дій	19	2	4	2	11	20				20
Тема 22. Деліктні зобов'язання	30	4	8	6	12	28	2	4	2	20
Разом	120	8	32	24	56	120	6	8	6	100
Екзамен (або Залік)	Екзамен					Екзамен				

4. Плани семінарських та практичних занять

*Форма здобуття вищої освіти – денна/заочна
Фінансування – за кошти фізичних або юридичних осіб*

4.1. Плани семінарських занять

Тема 1. Загальна характеристика цивільного права України

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття цивільного права як галузі приватного права.
2. Предмет та метод цивільного права. Відмежування цивільного права від суміжних галузей права.
3. Принципи та функції цивільного права.
4. Система цивільного права. Цивільне законодавство.

Тема 2. Цивільні правовідносини

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
2. Елементи цивільних правовідносин
3. Класифікація цивільних правовідносин
4. Підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин

Тема 3. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття та зміст цивільної правоздатності фізичної особи. Обмеження цивільної правоздатності.
2. Поняття та види цивільної дієздатності фізичної особи.
3. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи та визнання її недієздатною.
4. Підстави та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою.
5. Підстави та правові наслідки оголошення фізичної особи померлою.
6. Фізична особа – підприємець.
7. Акти цивільного стану.
8. Поняття, цілі та значення опіки та піклування. Види опіки та піклування

Питання до семінарського заняття 2:

1. Поняття та ознаки юридичної особи. Види юридичних осіб.
2. Створення юридичної особи.
3. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи.
4. Індивідуалізація юридичної особи.
5. Організаційно-правові форми юридичних осіб.
6. Філії та представництва юридичної особи.
7. Відповідальність юридичних осіб.
8. Припинення юридичних осіб.

Тема 4. Об'єкти цивільних прав*Навчальний час – 2 год.***Питання до семінарського заняття:**

1. Поняття та види об'єктів цивільних прав.
2. Речі як об'єкти цивільних прав.
3. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.
4. Цінні папери як об'єкти цивільних прав.
5. Дії (результати робіт, послуги) як об'єкти цивільних прав.

Тема 5. Особисті немайнові права фізичної особи*Навчальний час – 2 год.***Питання до семінарського заняття:**

1. Поняття та класифікація особистих немайнових прав.
2. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи.
3. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.
4. Цивільно-правова охорона особистих немайнових прав.

Тема 6. Правочини*Навчальний час – 4 год.***Питання до семінарського заняття 1:**

1. Поняття та ознаки правочину.
2. Класифікація (види) правочинів
3. Форма правочину. Способи волевиявлення волі в правочинах
4. Чинність (дійсність) правочинів

Питання до семінарського заняття 2:

1. Тлумачення змісту правочину
2. Недійсність правочинів
3. Види недійсних правочинів

4. Порядок і наслідки визнання правочину недійсним

Тема 7. Представництво. Довіреність. Строки та терміни в цивільному праві

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття представництва та сфера його застосування.
2. Підстави виникнення та види представництва.
3. Довіреність. Види довіреності.
4. Представництво без повноважень або з їх перевищенням.
5. Поняття та види строків у цивільному праві.
6. Поняття та види строків позовної давності.

Тема 8. Відповідальність в цивільному праві

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.
2. Види та форми цивільно-правової відповідальності.
3. Підстава та умови цивільно-правової відповідальності.
4. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

Тема 9. Право власності. Захист права власності

Навчальний час – 2 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття права власності та його зміст
2. Право власності Українського народу. Право державної власності. Право комунальної власності. Право приватної власності
3. Підстави набуття права власності
4. Момент виникнення права власності
5. Здійснення права власності
6. Підстави припинення права власності
7. Поняття та види права спільної власності
8. Здійснення права спільної часткової власності
9. Здійснення права спільної сумісної власності
10. Поняття захисту права власності
11. Система цивільно-правових засобів та способів судового захисту права власності

Тема 10. Право інтелектуальної власності

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття права інтелектуальної власності
2. Зміст права інтелектуальної власності
3. Захист права інтелектуальної власності
4. Авторське право: поняття, об'єкти та суб'єкти.
5. Особисті немайнові та майнові права автора. Строк чинності авторського права.
6. Поняття суміжних прав
7. Охорона та захист авторських і суміжних прав

Питання до семінарського заняття 2:

1. Поняття та система промислової власності
2. Характеристика патентного права, як інституту промислової власності
3. Інститут засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу, їх товарів та послуг
4. Нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності. Види.

Тема 11. Спадкове право

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Загальні положення спадкового права.
2. Поняття спадкування та склад спадщини.
3. Види спадкування.
4. Час та місце відкриття спадщини 390
5. Поняття та право на заповіт. Зміст та форма заповіту.
6. Види заповіту.
7. Право на обов'язкову частку в спадщині та скасування і заміна заповіту.
8. Спадкування за законом. Черговість спадкування за законом.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Прийняття спадщини.
2. Строк та процедура прийняття спадщини.
3. Визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини. Поважні причини пропуску строку для прийняття спадщини.
4. Спадкова трансмісія.
5. Порядок та види відмови від прийняття спадщини.
6. Правові наслідки відмови від прийняття спадщини.
7. Заходи щодо охорони спадкового майна.

8. Оформлення права на спадщину. Видача свідоцтв про право на спадщину.
9. Спадковий договір. Цивільно-правова характеристика спадкового договору.

Тема 12. Загальні положення про зобов'язання

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття зобов'язання. Сторони у зобов'язанні.
2. Поняття та система зобов'язального права.
3. Відмінності зобов'язальних правовідносин від правовідносин власності.
4. Поняття та основні елементи зобов'язання.
5. Особливості зобов'язання.
6. Види зобов'язань.
7. Підстави заміни кредитора у зобов'язанні.
8. Підстави заміни боржника у зобов'язанні.
9. Відступлення права вимоги (цесія).

Питання до семінарського заняття 2:

1. Поняття та принципи виконання зобов'язання
2. Суб'єкти виконання зобов'язання
3. Строк виконання зобов'язання
4. Місце виконання зобов'язання
5. Особливості умов виконання грошового зобов'язання
6. Виконання зобов'язання внесенням боргу в депозит нотаріуса, нотаріальної контори
7. Особливості зустрічного виконання зобов'язання
8. Солідарне зобов'язання

Тема 13. Загальні положення про договір

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття та умови договору.
2. Основні принципи договірної права.
3. Поняття та зміст договору.
4. Функції цивільно-правового договору.
5. Значення цивільно-правового договору.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Види договорів.
2. Публічний договір: поняття та умови.

3. Договір приєднання.
4. Попередній договір.
5. Порядок укладення договорів.
6. Форма та момент укладення договору.
7. Підстави зміни чи розірвання договору.
8. Істотні зміни обставин, з яких сторони виходили при укладенні договору.

Тема 14. Способи забезпечення виконання зобов'язання

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Засоби забезпечення виконання зобов'язання. Ознаки засобів забезпечення виконання зобов'язання.
2. Поняття і види неустойки. Особливості неустойки.
3. Правовий характер поруки. Особливості поруки.
4. Поняття та зміст гарантії. Правові наслідки порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією.
5. Поняття та функції завдатку. Правові наслідки порушення або припинення зобов'язання, забезпеченого завдатком.
6. Поняття та особливості застави. Предмет застави. Звернення стягнення на предмет застави.
7. Зміст та особливості притримання.
8. Право довірчої власності як спосіб забезпечення виконання зобов'язань.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Поняття та підстави припинення зобов'язання за волею сторін.
2. Підстави припинення зобов'язання незалежно від волі сторін.
3. Поняття та форми цивільно-правової відповідальності.
4. Види цивільно-правової відповідальності.
5. Відповідальність за окремі види правопорушення.
6. Умови цивільно-правової відповідальності.
7. Звільнення від цивільно-правової відповідальності та зменшення її обсягу.

Тема 15. Договори про передачу майна у власність

Навчальний час – 8 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття та загальна характеристика договору купівлі-продажу.
2. Істотні умови договору.
3. Сторони договору. Права та обов'язки сторін.
4. Форма договору.

5. Момент виникнення права власності у покупця товару.
6. Види договору купівлі-продажу. Договір роздрібної купівлі-продажу.
7. Гарантійні строки.
8. Ризик випадкового знищення майна.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Поняття та загальна характеристика договору міни.
2. Сторони договору міни.
3. Особливості укладення та виконання договору міни.
4. Поняття та юридична характеристика договору поставки.
5. Істотні умови договору поставки. Форма та зміст договору поставки.
6. Виконання договору поставки.
7. Правові наслідки порушення сторонами договору поставки.

Питання до семінарського заняття 3:

1. Поняття та загальна характеристика договору дарування.
2. Сторони у договорі дарування.
3. Порядок укладення, форма та істотні умови договору дарування.
4. Зміст договору дарування.
5. Відмова від договору та розірвання договору дарування. Правові наслідки.

Питання до семінарського заняття 4:

1. Поняття та юридична характеристика договору довічного утримання (догляду).
2. Форма договору довічного утримання (догляду). Сторони в договорі довічного утримання (догляду).
3. Момент виникнення у набувача права власності на майно, передане за договором довічного утримання (догляду).
4. Зміна, розірвання та припинення договору довічного утримання.

Тема 16. Договори про передачу майна у тимчасове користування

Навчальний час – 8 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття й елементи договору найму (оренди).
2. Зміст договору найму (оренди).
3. Наслідки користування, поліпшення та погіршення речі, переданої у найм.
4. Поняття та об'єкти оренди державного та комунального майна.
5. Об'єкти державного та комунального майна, які не можуть бути передані в оренду.
6. Суб'єкти орендних відносин державного та комунального майна.

7. Умови припинення договору оренди державного та комунального майна.
8. Зміна і розірвання договору найму (оренди). Окремі види договору найму (оренди).

Питання до семінарського заняття 2:

1. Поняття та елементи договору прокату. Зміст договору прокату.
2. Поняття й елементи договору найму (оренди) земельної ділянки.
3. Умови договору оренди землі.
4. Права та обов'язки орендодавця. Права та обов'язки орендаря.
5. Припинення договору найму (оренди) земельної ділянки.
6. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди.
7. Зміст договору найму будівлі або іншої капітальної споруди.
8. Договір найму (оренди) транспортного засобу.
9. Зміст договору найму (оренди) транспортного засобу.
10. Договір найму (оренди) транспортного засобу без екіпажу.
11. Особливості договору найму (оренди) транспортного засобу з екіпажем.

Питання до семінарського заняття 3:

1. Поняття та елементи договору лізингу. Види лізингу.
2. Загальні положення договору фінансового лізингу.
3. Права та обов'язки лізингодавця. Права та обов'язки лізингоодержувача.
4. Відповідальність продавця (постачальника) та ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета договору лізингу.

Питання до семінарського заняття 4:

1. Поняття і елементи договору найму (оренди) житла.
 2. Оренда житла з викупом.
 3. Договір найму соціального житла.
 4. Розірвання договору найму (оренди) житла.
 5. Договір піднайму житла. Права і обов'язки піднаймача і наймача.
- Припинення договору піднайму.
6. Поняття й елементи договору позички.
 7. Зміст договору позички.
 8. Підстави розірвання та припинення договору позички.

Тема 17. Договори про виконання робіт

Навчальний час – 6 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття та елементи договору підряду.
2. Ознаки договору підряду. Залучення до виконання робіт субпідрядника.
3. Зміст договору підряду.
4. Відповідальність сторін за договором підряду.
5. Гарантії якості та види договору підряду.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Договір побутового підряду.
2. Договір будівельного підряду.
3. Передання та прийняття робіт за договором будівельного підряду.

Питання до семінарського заняття 3:

1. Договір підряду на проведення проектних та пошукових робіт
2. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт
3. Права та обов'язки виконавця за договором на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт
4. Права та обов'язки замовника за договором на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт
5. Відповідальність сторін за договором на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт

Тема 18. Договори про надання послуг

Навчальний час – 10 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття і види перевезень.
2. Договір перевезення вантажу.
3. Окремі види перевезень вантажу.
4. Права та обов'язки перевізника за договором перевезення вантажу.
5. Права та обов'язки відправника та одержувача за договором перевезення вантажу.
6. Договір перевезення пасажирів та вантажу.
7. Права та обов'язки пасажирів. Права та обов'язки перевізника.
8. Договір чартеру (фрахтування). Види фрахтування.
9. Коносамент як договір морського перевезення. Види коносаменту.
10. Відповідальність за договором перевезення.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Поняття й елементи договору транспортного експедирування.
2. Істотні умови договору транспортного експедирування.
3. Види транспортно-експедиторських послуг.
4. Права та обов'язки експедитора. Права та обов'язки клієнта.
5. Поняття й елементи договору зберігання. Види договору зберігання.
6. Договір складського зберігання.
7. Зберігання речі у ломбарді .
8. Зберігання цінностей у банку.
9. Зберігання речей у камерах схову організацій, підприємств транспорту.
10. Зберігання речей у гардеробі організації.
11. Зберігання речей пасажира під час його перевезення.
12. Зберігання речей у готелі.
13. Зберігання речей, що є предметом спору (секвестр).
14. Зберігання автотранспортних засобів.
15. Договір охорони.

Питання до семінарського заняття 3:

1. Основні поняття страхування.
2. Поняття й елементи договору страхування.
3. Істотні умови договору страхування.
4. Обов'язки сторін за договором страхування.
5. Види договорів страхування.
6. Поняття та принципи обов'язкового страхування.
7. Види обов'язкового страхування.
8. Договір майнового страхування.
9. Договір особистого страхування.
10. Добровільне страхування та його види.
11. Відмова від здійснення страхової виплати.
12. Припинення договору страхування.

Питання до семінарського заняття 4:

1. Поняття й елементи договору доручення .
2. Права та обов'язки довірителя. Права та обов'язки повіреного.
3. Підстави припинення договору доручення.
4. Поняття й елементи агентського договору.
5. Поняття й елементи договору комісії.
6. Поняття й елементи договору управління майном.

Питання до семінарського заняття 5:

1. Поняття, юридична характеристика та зміст договору перевезення вантажу.
2. Поняття, юридична характеристика та зміст договору зберігання. Види зберігання.
3. Поняття, види, форми страхування. Страхова термінологія.
4. Поняття, юридична характеристика та істотні умови договору страхування.
5. Поняття, юридична характеристика, зміст договору доручення та умови його виконання.
6. Поняття, юридична характеристика та зміст договору комісії. Відмінність від договору доручення.
7. Договір управління майном: поняття, зміст, підстави припинення.

Тема 19. Договори щодо здійснення кредитно-розрахункових операцій *Навчальний час – 6 год.*

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття й елементи договору позики.
2. Кредитний договір.
3. Класифікація кредитів.
4. Споживчий кредит.
5. Види кредитних операцій.
6. Зміст кредитного договору.
7. Комерційний кредит.
8. Правові наслідки недійсності кредитного договору.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Договір банківського вкладу (депозиту).
2. Види банківських вкладів та документи, що підтверджують письмову форму договору банківського вкладу.
3. Права вкладника та обов'язки банку за договором банківського вкладу (депозиту).

Питання до семінарського заняття 3:

1. Поняття й елементи договору банківського рахунку. Порядок укладення договору банківського рахунку.
2. Види поточних рахунків.
3. Черговість списання грошових коштів з рахунку.
4. Рахунок умовного зберігання (ескроу).
5. Поняття й елементи договору факторингу. Зміст договору факторингу. Відповідальність за договором факторингу.
6. Загальні положення безготівкових розрахунків.
7. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень.

Тема 20. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Поняття та елементи авторського договору.
2. Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
3. Поняття й елементи ліцензійного договору. Види ліцензійних договорів.
4. Зміст ліцензійного договору. Субліцензійний договір.
5. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності.
6. Договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.
7. Особливості договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Договір концесії. Істотні умови договору концесії.
2. Поняття й елементи договору комерційної концесії.
3. Зміст договору комерційної концесії.
4. Договір комерційної субконцесії.
5. Договір про спільну діяльність.
6. Поняття й елементи договору простого товариства.

Тема 21. Недоговірні зобов'язання, що виникають з односторонніх правомірних дій

Навчальний час – 4 год.

Питання до семінарського заняття:

1. Поняття та види недоговірних зобов'язань.
2. Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу.
3. Права і обв'язки суб'єктів, виконання та припинення публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу.
4. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
5. Види та етапи конкурсу. Умови оголошення конкурсу.
6. Права та обов'язки суб'єктів зобов'язань, що впливають із оголошення конкурсу.
7. Зміна умов і відмова від проведення конкурсу.
8. Зобов'язання із вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
9. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Тема 22. Деліктні зобов'язання

Навчальний час – 8 год.

Питання до семінарського заняття 1:

1. Зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
2. Умови виникнення зобов'язання із рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
3. Види шкоди, завданої особі внаслідок вчинення нею рятувальних дій щодо майна іншої особи без відповідних повноважень.
4. Зобов'язання з усунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або
5. майну юридичної особи.
6. Вимоги щодо усунення небезпеки, яка загрожує життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

Питання до семінарського заняття 2:

1. Поняття зобов'язань з відшкодування шкоди.
2. Загальні умови відшкодування заподіяної шкоди.
3. Підстави звільнення від деліктної відповідальності.
4. Загальні засади відшкодування моральної шкоди.
5. Види зобов'язань з відшкодування шкоди.
6. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи.
7. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.
8. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади АРК або органом місцевого самоврядування.
9. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.
10. Відшкодування (компенсація) шкоди фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення.

Питання до семінарського заняття 3:

1. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою.
2. Відповідальність батьків за шкоду, завдану малолітньою особою.
3. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою.
4. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою.
5. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена.
6. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними.
7. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.
8. Відшкодування ядерної шкоди.

9. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.

10. Порядок відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю потерпілого.

11. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Питання до семінарського заняття 4:

1. Поняття й елементи зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

2. Умови виникнення зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

3. Зміст зобов'язання з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

4. Порядок відшкодування доходів від безпідставно набутого майна.

4.2. Завдання для розгляду на практичних заняттях²

Загальні методичні поради:

Здобувачам вищої освіти в робочих зошитах пропонується розглянути та вирішити практичні ситуації та виконати завдання. Оформлення повинно містити розгорнуту обґрунтовану відповідь з обов'язковим посиланням на нормативно-правові джерела.

Перевіряється викладачем під час проведення практичних занять.

Тема 3. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Коли Григорію Доліну виповнилося 14 років, бабуся в день його народження подарувала йому 500 грн. Григорій наступного дня пішов до банку і поклав ці гроші на депозитний рахунок. Через 3 місяці він зняв з рахунку 250 грн. і купив у батька свого знайомого Чернова собаку.

Мати Григорія вимагає, щоб Чернов забрав собаку і повернув 250 грн. Оскільки Чернов відмовився це зробити, мати Григорія змушена була звернутись з позовом до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним.

Завдання: Чи підлягає позов задоволенню? Чи правомірно вчинили працівники банку, видавши гроші Григорію без згоди на це його батьків?

² Практичні ситуації та завдання здобувачі вищої освіти отримують у науково-педагогічного працівника кафедри завчасно під час проведення індивідуальних, групових консультацій або чергування його на кафедрі.

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Сімнадцятирічний Михайло Кириченко на першу ж заробітну плату, яку він одержав на заводі, купив у Олега Міщенко куртку. Батьки Михайла вимагали, щоб він повернув куртку знайомому і забрав у нього свої гроші. Михайло не виконав вимоги батьків і наступного дня уклав договір міни з Селюковим – робітником того ж заводу. Згідно цього договору Михайло передав Селюкову куртку, в заміні якої одержав від нього годинник. Батьки Михайла вимагають розірвання і цього договору.

Оскільки контрагенти Михайла за обома правчинами відмовились виконати вимоги його батьків, батько Михайла звернувся до суду з вимогою про визнання договорів купівлі-продажу і міни недійсними.

Завдання: Який обсяг дієздатності у Михайла Кириченка? Яке рішення має ухвалити суд?

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Директор автотранспортного підприємства видав наказ, яким заборонив бухгалтерії виплачувати слюсарю Сидорову належну йому заробітну плату і дав розпорядження видавати зарплату його дружині. Прийняття таких заходів у наказі було мотивоване тим, що Сидоров зловживав спиртними напоями.

Завдання: Дайте юридичну оцінку наказу директора.

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Учні кулінарного училища під час перерви грали у дворі в футбол. Від удару по м'ячу Нікуліна, якому 14 років, було розбито вікно магазину «Кулінарія». Дрібне скло впало на посуд з тістом, що готувалось для випічки пиріжків, у зв'язку з відмовою Нікуліна відшкодувати збитки, магазин «Кулінарія» звернувся з позовом до суду з проханням стягнути вартість скла (3000 грн. + 500 грн. плату за роботу за встановлення скла, а також 1000 грн. за невипечені та непродані пиріжки).

Завдання: Чи підлягає позов задоволенню?

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

Пенсіонер Бровкін один жив у м. Прилуки, мав будинок, присадибну ділянку, мотоцикл та інші речі. Потрапивши в автомобільну аварію, Бровкін одержав струс мозку і часто скаржився на головний біль. Невдовзі після аварії він продав будинок та інше майно за значно нижчою ціною і переїхав жити в село до свого рідного брата.

Син Бровкіна, який проживав окремо від батька, звернувся з вимогою до покупців повернути все майно, оскільки, за його твердженням, батько після одержаної аварії став недієздатним.

Завдання: Чи правомірні вимоги сина?

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

Після заміжжя 16-річна Ковальова разом зі своїм чоловіком виїхала на нове місце проживання. Бажаючи продати 1/4 одержаного у спадщину житлового будинку і частину земельної ділянки, вона разом зі своїм чоловіком звернулася до ріелторської компанії «Гарант». Коли з'явилися покупці, батько Ковальової пояснив, що його дочка є неповнолітньою і сама без його згоди не може укласти правочини. Крім того, він не хоче ділити будь з ким житловий будинок.

Завдання: Вирішіть справу.

Практична ситуація 7.

Фабула задачі:

Левицький в установленому порядку був оголошений померлим. Його майно перейшло до його дружини як до єдиної спадкоємиці першої черги. Через рік вона продала будинок Сучкову, автомашину через комісійний магазин – Анахіну, бібліотеку – Жаркову. Всі вони знали, що купують речі, які належали особі, яку оголошено померлою. Декілька цінних картин, а також ряд інших речей були продані невідомим особам. Скрипку, фотоапарат, телевізор дружина залишила собі. Частину грошей, одержаних від продажу картин, вона витратила на придбання меблів.

Через 2 роки після оголошення Левицького померлим, він повернувся. До цього часу дружина вступила у шлюб другий раз з Мілько і відмовилась повернутись до Левицького, а також відмовилась віддати йому речі, які залишились, та гроші, одержані за продані речі. Сучков, Анохін і Жарков також відмовились повернути йому речі. Тоді Левицький звернувся до суду з позовом до своєї дружини та до цих осіб. Від останніх він вимагав повернення будинку, автомашини та бібліотеки, а від дружини – скрипки, фотоапарату, телевізора, а також меблів, оскільки вони були куплені за гроші, одержані від реалізації картин та інших речей, які належали йому. Левицький також просив суд визнати недійсним шлюб його дружини з Мілько.

Завдання: Вирішіть справу.

Практична ситуація 8.

Фабула задачі:

Смирнов рибалив на озері. Човен перевернувся і він втопився. Все це трапилось на очах у чотирьох жителів сусіднього села, які ловили рибу з берега. Тіло Смирнова не знайшли.

Дружина Смирнова через 6 міс. після нещасного випадку звернулася до суду з вимогою про оголошення Смирнова померлим. Суд ухвалив рішення про оголошення її чоловіка померлим.

Завдання: Чи правомірним є рішення суду?

Практична ситуація 9.

Фабула задачі:

Никифороенко звернувся із заявою про реєстрацію товариства з обмеженою відповідальністю. Державний реєстратор відмовив у задоволенні його заяви, оскільки статут ТОВ не може бути складений однією особою.

***Завдання:** Якими нормативно-правовими актами регулюється діяльність ТОВ? Скільки засновників можуть створити ТОВ? Дайте юридичну оцінку діям державного реєстратора.*

Практична ситуація 10.

Фабула задачі:

На зборах учасників товариства з обмеженою відповідальністю було прийняте рішення про звільнення директора як «такого, що не відповідає посаді». Однак директор відмовився виконувати рішення загальних зборів учасників та залишив у себе печатку, штампи, документацію товариства. Банк, до якого був наданий протокол загальних зборів про звільнення директора, продовжує приймати платіжні документи, підписані директором, аргументуючи це тим, що «директор той, хто має печатку».

***Завдання:** Яким чином примусити директора виконати рішення загальних зборів? Чи є правомірною позиція банку?*

Практична ситуація 11.

Фабула задачі:

Дві юридичні особи - ПАТ «АБВ», створене в процесі корпоратизації, та приватне підприємство зі 100% іноземним капіталом «ПМ-інвест» прийняли рішення про створення товариства з обмеженою відповідальністю зі статутним капіталом 10 000 грн. Частка кожного з учасників складає 50%, тобто 5 000 грн. Для реєстрації цього товариства районна державна адміністрація вимагає від учасників довідку Антимонопольного комітету про згоду на створення такого підприємства та відмітку податкової адміністрації відповідного району на реєстраційній карті підприємства про взяття його на облік, а також надання директором нового підприємства довідки з податкової інспекції за місцем його проживання про присвоєння йому ідентифікаційного коду платника податків.

***Завдання:** Чи є законними вимоги районної державної адміністрації? Яким чином слід діяти учасникам для захисту їх прав?*

Практична ситуація 12.

Фабула задачі:

Товариство з обмеженою відповідальністю «Оріон» вирішило приватизувати шляхом викупу належне йому на праві оренди приміщення магазину. Регіональне відділення ФДМ України поряд з іншими документами вимагає від ТОВ «Оріон» надання протоколу зборів учасників ТОВ «Оріон», на якому учасники вирішили приватизувати приміщення магазину. Учасниками

ТОВ «Оріон» є дві юридичні особи: ТОВ «Русь» та ТОВ «Надія». Однак рік тому ТОВ «Надія» ліквідоване за рішенням його учасників. Свою частку до статутного капіталу ТОВ «Оріон» ТОВ «Надія» не внесло. Таким чином, подати необхідний протокол до відділення ФДМ України неможливо.

***Завдання:** Як слід вирішити справу? Чи зміниться рішення, якщо ТОВ «Надія» внесло свою частку до статутного капіталу ТОВ «Оріон»?*

Практична ситуація 13.

Фабула задачі:

Громадяни Іванов та Петров вирішили заснувати товариство з обмеженою відповідальністю. Однак орган державної реєстрації відмовив у реєстрації, мотивуючи тим, що кількість учасників товариства з обмеженою відповідальністю повинна бути не менше трьох осіб, оскільки за Законом України «Про господарські товариства» кількість членів ревізійної комісії повинна бути не менше 3-х осіб.

***Завдання:** Чи є законними дії органу державної реєстрації? В яких випадках може бути відмовлено в реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності?*

Практична ситуація 14.

Фабула задачі:

Засновник приватного підприємства громадянин А. вирішив продати його громадянину Б. За усною домовленістю покупець (громадянин Б.) зобов'язувався виплатити продавцеві (громадянину А.) за передане підприємство 800 тис. грн. До державної адміністрації для реєстрації змін до засновницьких документів були подані нотаріально засвідчена заява громадянина А. про вихід його зі складу засновників і заява громадянина Б. про введення його в якості засновника приватного підприємства. Громадянин А. передав покупцеві усю документацію підприємства, печатку та штампи. Громадянин Б. у встановлений строк не оплатив вартість підприємства у розмірі 800 тис. грн.

***Завдання:** З яким позовом може звернутися громадянин А. для стягнення заборгованості з громадянина Б.? Як правильно оформити відносини, пов'язані з відчуженням приватного підприємства? Що є об'єктом договору відчуження приватного підприємства – саме підприємство, права засновника чи майно, належне підприємству?*

Тема 6. Правочини

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Ходоровський подарував Петренку японський магнітофон, який коштував значну суму. Через кілька днів він звернувся з позовом до суду з проханням

визнати цей правочин недійсним. В позовній заяві він вказав, що Петренко змусив його подарувати магнітофон, оскільки в протилежному випадку повідомить нареченій Ходоровського, що той лікувався від хронічного алкоголізму.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Дорошенко страждав хронічною душевною хворобою, яку зі сторони важко було помітити. Тітка хворого була призначена його опікуном, але за характером роботи часто змушена була відлучатися з домівки. Повернувшись з відрядження, вона дізналася, що Дорошенко у її відсутність продав Адейкіну спальний гарнітур. Тому вона подала позов про повернення гарнітуру. Адейкін проти позову заперечував, вказуючи на те, що він не знав про знаходження Дорошенко під опікою, сплатив всю суму повністю, затратив кошти на перевезення меблів і не повинен зазнавати збитків від того, що тітка залишила племінника без нагляду.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Власова за нотаріально посвідченим правочином подарувала Несторову 1/3 частину житлового будинку. Через два роки вона подала позов до Несторова про визнання договору недійсним. Свою вимогу вона мотивувала тим, що сама зробити ремонт будинку була не в змозі через нестачу коштів і будівельних матеріалів, а Нестеров за дарунок в усній формі зобов'язувався це зробити.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Тимчишин погодився продати Черкунову телевізор за 7500 грн. Черкунов віддав гроші Тимчишину, але той передавати телевізор відмовився. Черкунов звернувся з позовом до суду з вимогою про повернення йому грошей.

У судовому засіданні Тимчишин заявив, що ніякого договору з позивачем не укладав і грошей від нього не отримував. Черкунов же стверджував, що при укладенні договору були присутні Лосєв і Дружко, які можуть підтвердити факт передачі ним грошей відповідачу.

Завдання: Як вирішити спір?

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

Дунаєвський придбав у комісійному магазині картину видатного художника і повісив її у своєму кабінеті, прикріпивши до неї табличку з даними

про автора. Один із клієнтів звернув увагу на те, що картина є підробкою, оскільки її оригінал знаходиться у музеї.

Дунаєвський звернувся до фахівців, які підтвердили, що картина є копією. Тоді він подав до суду позов про визнання договору купівлі-продажу недійсним і про повернення йому виплаченої за картину суми.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

Анохін, збираючись їхати в службове відрядження в Австралію, продав зимові речі Фещенку (шапку із хутра, дублянку, зимову куртку тощо). Через рік з'ясувалося, що Анохін нікуди не їде і тому звернувся з позовом до суду про визнання правочину недійсним, як укладеним внаслідок помилки.

Завдання: Чи задовольнить позов суд і чому?

Тема 7. Представництво. Довіреність. Строки та терміни в цивільному праві

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

В зв'язку з від'їздом до тривалої командировки Апраксін видав довіреність Трифонову на управління майном з правом його продажу. Останній продав з його точки зору непотрібні будівельні матеріали: дошки, шифер, що знаходилися на території садової ділянки довірителя. Дізнавшись про це, Апраксін, в листі до Трифонова повідомив, що той поступив неправильно, оскільки будівельні матеріали були необхідні для ремонту дому. В тому ж листі від доручив Трифонову пред'явити позов до суду про розірвання договору купівлі-продажу будівельних матеріалів, оскільки Трифонов, діючи як представник, склав її під впливом помилки, вважаючи, що будівельні матеріали не будуть необхідні його довірителю. Діючи згідно вказівкам Апраксіна, Трифонов, посилаючись на ст.229 ЦК України, пред'явив позов про розірвання договору купівлі-продажу.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

К. звернулась до суду з позовом до Т. про стягнення 4000 грн. Вона посилалась на те, що Ощадним банком Т. було видано грошовий внесок на вказану суму, який був зроблено її тіткою, проте, щодо цього внеску є спадкове розпорядження в Ощадному банку. На вимогу позивача про видачу спадкового внеску в Ощадному банку її повідомили, що внесок було отримано відповідачем Т. за довіреністю, отриманою від Маркушиної.

В ході судового розгляду стали відомі такі обставини: Маркушина видала Т. довіреність, в якій передбачалось її право отримали з особистого рахунку довірителя вказану суму. Довіреність була разовою та завіреною головою ОСББ. Відповідно до інформації, наданої представником Ощадного банку в судовому засіданні, Т. отримала кошти у той же день, відкрила особистий рахунок на своє ім'я та зробила на отриману суму внесок.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Ганна Міхайленко, 11 років, після того як померли її батьки мешкала у її дядька – брата її батька – Федорова С.С. Сім'я дядька турбувалася про дівчину та її виховувала. Коли Ганні виконалось 16 років, вона вирішила поїхати вчитись у місто та звернулася до дядька з проханням продати хату, успадковану від батьків. Федоров знайшов покупців та склав договір, в якому в якості продавців вказав себе та Ганну. Нотаріус відмовився посвідчити договір та пояснив, що необхідно призначити піклувальника та отримати його згоду. Федоров не згодився з нотаріусом та вказав, що він давно фактично виконує обов'язки піклувальника Ганни.

Завдання: Як необхідно вирішити спір?

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Мачуха малолітнього Приймака, яка була призначена його опікуном, реалізувала майно, яке він одержав у спадщину від батька, в тому числі: акції на пред'явника – своєму знайомому Довженку, частину меблів – своїй матері, а автомобілем користувалася сама. В зв'язку з поганими відносинами між Приймаком і його мачухою перший звернувся до інспектора у справах неповнолітніх за консультацією про захист своїх прав.

Завдання: Які правочини не можуть укладати опікуни від імені малолітніх?

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

Гавор 3 квітня 2019 р. видав Зуєву довіреність строком на 3 місяці на продаж одержаного ним у спадщину житлового будинку за 300 тис. грн. У зв'язку із хворобою Зуєв передоручив у червні цього ж року виконання доручення Малишку, про що письмово сповістив Гавора, але відповіді не одержав. Оскільки за таку суму будинок ніхто не купляв, Малишко знизив суму до 250 тис. грн. і продав його 20 липня, а гроші поштою переслав Гавору. Останній звернувся в суд з позовом до Зуєва про повернення 50 тис. грн. і затрат по пересиланню грошей, мотивуючи це тим, що пересилати гроші він не просив.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

Чубенко видала довіреність Шумко і Киричко на отримання грошових вкладів у відділеннях банку «Київ». Незабаром вона померла. Її сестри подали позов про визнання довіреностей недійсними і стягнення одержаних Шумко і Киричко сум, вказавши, що Чубенко в момент оформлення довіреності внаслідок хворобливого стану не могла усвідомлювати значення своїх дій і керувати ними. Суд позов не задовольнив, тому що, як встановила судово-психіатрична експертиза, Чубенко усвідомлювала значення своїх дій і могла керувати ними.

Завдання: Як буде вирішена справа в апеляційній інстанції? Чи може суд визнати довіреність недійсною?

Практична ситуація 7.

Фабула задачі:

Воронова продала житловий будинок Кузьменко. Договір купівлі-продажу від імені Воронової уклала Яценко. Через деякий час Кузьменко подала позов до суду про визнання правочину недійсним, оскільки під час продажу від неї були приховані суттєві недоліки будинку. Суд притяг продавця Воронову і її представника Яценко як співвідповідачів.

Завдання: Чи правильно вирішив суд? Який обсяг і умови відповідальності представника?

Практична ситуація 8.

Фабула задачі:

Пронько в присутності своїх приятелів Кібця та Грищука 1 червня 2016 р. позичив у Федорчука 7 тис. грн. на один місяць, проте борг вчасно не повернув. 4 лютого 2017 р. він переказав поштою 5 тис. грн., повідомивши, що решту поверне пізніше. Федорчук декілька разів нагадував йому про борг, а в березні 2020 р. звернувся з позовом до суду.

Завдання: Яке буде рішення суду?

Практична ситуація 9.

Фабула задачі:

ТОВ «Анкор» уклало із будівельною компанією договір на будівництво бази відпочинку. Після здачі бази 28 грудня 2017 року протягом першого року експлуатації споруд виявлено ряд недоліків (осідання фундаментів і тріщини в стінах, перекося віконних і дверних блоків тощо). 20 грудня 2018 року ТОВ «Анкор» звернулось з претензією про стягнення неустойки та проведення ремонту будівель за рахунок будівельної компанії. Оскільки відповідь на заявлену претензію не надійшла, то 15 січня 2019 року ТОВ «Анкор» подало позов до суду. Суд у позові відмовив на підставі пропуску строків позовної давності.

Завдання: Чи обґрунтована відмова суду? Яким чином можна захистити

інтереси ТОВ «Анкор»?

Практична ситуація 10.

Фабула задачі:

В січні 2016 року у Гаврилова було вкрадено шапку із цінного хутра і шкіряну куртку. Остання в жовтні 2020 року була випадково впізнана у Воронова. Через місяць Гаврилов подав позов про повернення йому куртки і компенсації завданої шкоди. В суді відповідач пояснив, що цю куртку друзі в 2017 році подарували йому до дня народження і він нікому її не поверне, тим паче, що з моменту втрати куртки Гавриловим минуло більше трьох років. Позивач, навпаки, вважає, що строк має відраховуватися з моменту, коли він подав позов, оскільки раніше не було відомо, до кого подавати позов.

Завдання: Як необхідно вирішити суперечку?

Практична ситуація 11

Фабула задачі:

Сосюра позичив Кайдашеві 1 червня 2016 р. 1 тис. грн. на три місяці. 19 жовтня 2017 р. Кайдаш пообіцяв замість грошей протягом трьох днів передати кредитору лазерний принтер «Canon», про що вони склали письмовий договір. Та Кайдаш наступного дня поїхав до своєї дружини в Середню Азію. Після його повернення у вересні 2020 р. Сосюра звернувся з позовом до суду про повернення грошей з процентами, або передачу йому лазерного принтера «Canon». Кайдаш позов не визнав у зв'язку зі спливом строку позовної давності.

Завдання: Чи є підстави для задоволення позову?

Практична ситуація 12.

Фабула задачі:

Суражанський у 2014 р. позичив у Рябоконе на весілля кришталевий посуд, але повернути не встиг, бо останній на весіллі затіяв бійку і був засуджений на три роки до позбавлення волі. Після відбуття покарання Рябокінь ще два роки працював на Півночі. Коли в 2020 р. він повернувся додому, Суражанський повернув йому посуд, але вже через тиждень звернувся до суду з позовом, мотивуючи його тим, що Рябокінь втратив право на речі у зв'язку зі спливом строку позовної давності для пред'явника позову.

Завдання: Як вирішити справу?

Тема 8. Відповідальність у цивільному праві

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

ТОВ звернулось з позовом до ПАТ про стягнення різниці в ціні товару, яким товариства обмінялись за договором міни та сплати трьох відсотків річних від простроченої суми на підставі ст. 625 ЦК України. Обмін товарами тривав

три дні і відсотки ТзОВ нарахувало, починаючи з першого дня обміну і до подання позовної заяви. АТ погодилось сплатити різницю у вартості товару, визначену договором, але сплату відсотків річних заперечувало, оскільки в договорі про них не йшлося.

Завдання: Вирішіть спір.

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Школяр Буткевич приніс до школи мобільний телефон свого батька і на уроці показував його друзям. Вчителька забрала телефон і поклала до шухляди класної шафи. Після уроку учні класу пішли до театру і Буткевич забув забрати телефон у вчительки. Наступного дня, коли Буткевич звернувся до неї з проханням повернути телефон, вчителька пояснила, що він із шухляди зник.

Завдання: Чи є підстави для цивільно-правової відповідальності?

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Під час примірки плаття в салоні одягу Розанова розірвала його. Продавець запропонувала їй оплатити повну вартість товару, оскільки його ніхто не захоче придбати і вона попереджала Розанову, що цей розмір їй замалий. Розанова відмовилась заплатити за плаття, оскільки така модель їй не сподобалась і до того ж примірка одягу є безплатною і вона не хотіла розірвати його.

Завдання: Чи є умови для настання цивільно-правової відповідальності?

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Пилипенко замовила в ательє пошиття пальта з матеріалів підрядника за два місяці. Однак, коли вона у встановлений строк звернулась за готовим виробом, то працівник ательє пояснив, що пальто ще не пошите, оскільки ательє не закупило необхідного матеріалу через його тимчасову відсутність у продажу, тому доведеться ще зачекати. Пилипенко зажадала повернення їй сплаченого завдатку в подвійному розмірі та відшкодування їй моральної шкоди. Працівник ательє заперечував, оскільки вважав, що в простроченні зобов'язання вина ательє відсутня.

Завдання: Дайте правовий аналіз ситуації та вирішіть спір.

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

За договором підряду між замовником, громадянином М., і підрядником, ТОВ «Вітязь», останній зобов'язався виконати фасадні роботи в приватному будинку, що належав замовнику, до 1 жовтня 2019 р. Проте 28 жовтня підрядник, не закінчив обробку фасаду, роботи припинив, обґрунтовуючи це настанням вночі заморозків. Замовник звернувся до підрядника з позовом про

стягнення неустойки в розмірі 3 % від вартості робіт за кожен день прострочення; відшкодування збитків, яких він зазнав у зв'язку з підвищенням вартості робіт в зимовий період, і відшкодування моральної шкоди.

Заперечуючи проти позову, підрядник посилався на такі обставини:

а) прострочення виконання робіт викликано обставинами, які від нього не залежать, – настанням заморозків;

б) застосування одночасно трьох форм відповідальності (неустойка, збитки та моральна шкода) не допускається;

в) в договорі із замовником передбачено, що підрядник має право в будь-який момент відмовитися від виконання робіт, а на випадок прострочення встановлена неустойка в розмірі 0,01 % від вартості робіт за кожен день прострочення.

Завдання: Вирішить справу.

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

Із гардероба була вкрадена норкова шапка Григоренка. Замість неї була залишена стара шапка із штучного хутра. Григоренко подав до товариства, яке обслуговувало гардероб, позов про відшкодування вартості шапки та моральної шкоди. Товариство, заперечуючи проти позову, посилалося на те, що в день зникнення шапки гардеробниця захворіла і замінити її не було ким. Григоренко не повинен був залишати цінну шапку в гардеробі. В тому, що сталося, він винен сам, тому в позові йому слід відмовити, а у вигляді компенсації він може взяти собі залишену в гардеробі стару шапку.

Завдання: Вирішить справу.

Практична ситуація 7.

Фабула задачі:

Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) уклало договір з акціонерним товариством (АТ), за яким АТ взяло на себе зобов'язання розвантажувати товари, що надходять на адресу ТОВ залізницею, а ТОВ – оплачувати роботи відповідно до актів прийому-передачі виконаних робіт. Сплативши за роботи 2 млн. грн., ТОВ виявило, що в актах прийому-передачі робіт є приписки на 600 тис. грн.

ТОВ подало позов до АТ про відшкодування завданих збитків в розмірі 600 тис. грн. Суд позов задовольнив частково в розмірі 300 тис. грн., виходячи з того, що збитки виникли з вини працівників як позивача, так і відповідача, які спільно підписували акти із завищенням обсягу виконаних робіт.

Завдання: Дайте оцінку рішенням суду.

Тема 9. Право власності. Захист права власності

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

У 2018 р. подружжя Сіренків придбало автомобіль. У 2019 р. в нотаріальній конторі було посвідчено договір дарування на ім'я дружини, а в липні 2020 р. шлюб був розірваний. Але чоловік продовжував користуватися автомобілем і після розірвання шлюбу. Сіренко звернулася до суду з позовом про повернення їй автомобіля. Відповідач проти позову заперечував, вважаючи, що права власності у позивачки на автомобіль не виникло, оскільки автомобіль їй не передавався (а це є обов'язковою умовою договору дарування), і є спільною власністю. Позивачка стверджувала, що оскільки договір був нотаріально посвідчений, то у неї виникло право власності на автомобіль.

Завдання: Як повинен бути вирішений спір? Які види власності можуть виникнути у подружжя?

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

До фермерського господарства Сидорова пристала бездоглядна корова. Через місяць вона принесла теля, а ще через 6 місяців Сидоров вирішив її продати. Під час продажу з'явився власник корови Петренко, який наполягав на поверненні корови і теляти. Сидоров проти цього заперечував, вважаючи, що через 2 місяці він став власником корови і теляти.

Завдання: Як повинна бути вирішена справа?

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Два брата, Сергій та Андрій, отримали у спадок житловий будинок. За домовленістю між братами Сергій зі своєю сім'єю користувався трьома кімнатами, що виходять на південну сторону, а неодружений Андрій – двома кімнатами з вікнами на північ. Кухня в будинку знаходилася у спільному користуванні. Андрій вирішив поїхати до іншого міста, де йому запропонували роботу, зв'язку з чим знайшов покупця на свою відокремлену частину будинку. Сергій був категорично проти продажу частини будинку сторонній особі.

Нотаріус, до якого звернулися Андрій і покупець, відмовився посвідчити договір купівлі-продажу.

Завдання: Вирішить справу.

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Пан Стародубцев продав пану Марченку телевізор. За домовленістю сторін Марченко повинен був забрати телевізор через два дні. Вночі в квартирі Стародубцева трапилася пожежа в результаті якої згорів зазначений телевізор. Стародубцев відмовився повернути Марченку отриману за

телевізор грошову суму посилаючись на те, що Марченко як власник телевізора несе ризик випадкової загибелі речі.

Марченко звернувся до суду.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

Під час проходження археологічної практики студенти другого курсу історичного факультету ОДУ Сіренко та Петров знайшли на розкопках кургану декілька старовинних золотих прикрас. Сіренко запропонував Петрову розділити знахідки між собою і нікому не говорити про це.

Завдання: Чи законна пропозиція Сіренка? Які дії повинні вчинити Петров та Сіренко згідно чинного законодавства?

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

До фермерського господарства пана Онопрієнко пристала корова. Оскільки корову нічим було годувати, фермер забив її, м'ясо продав на базарі, а шкуру передав на шкіряний завод в обмін на шкіряні вироби.

Через два місяці з'явився власник корови.

Завдання: До кого і які вимоги він може пред'явити згідно чинного законодавства?

Практична ситуація 7.

Фабула задачі:

Анохіна та Дворкін доручили Січкарю за винагороду закласти в ломбарді їх речі – чоловіче та жіноче пальто та отримати для них позику. Пальто були закладені в ломбард, а потім викуплені Січкарем за гроші Анохіної та Дворкіна, проте останнім не повернуті. У зв'язку з цим Анохіна та Дворкін подали позов до Січкаря про стягнення вартості пальто. Суд на підставі норм права щодо віндикаційного позову зобов'язав відповідача відшкодувати позивачам вартість обох пальто.

Завдання: Чи правильно суд ухвалив рішення?

Практична ситуація 8.

Фабула задачі:

Після смерті Романової її майно перейшло до Костіної. Серед спадкового майна була картина невідомого художника. Через деякий час Костіна повинна була їхати за кордон і віддала картину на зберігання Федорову. Коли вона повернулась, Федоров сказав, що картину викрали.

Через декілька років Костіна випадково побачила свою картину на виставці у музеї. Адміністрація музею підтвердила, що картина була придбана у Федорова. Після цього Костіна подала позов до музею про повернення картини. Заперечуючи проти позову, музей стверджував, що у нього не було підстав

вважати, що Федоров не є власником картини, і що музей витратив кошти на реставрацію картини, після чого її вартість значно підвищилася.

Завдання: Вирішить справу.

Практична ситуація 9.

Фабула задачі:

Терехову і Губановій належить будинок. Терехов проживає на першому поверсі, а Губанова – на другому. Будинок опалюється пічкою. Димохід від печі із помешкання Терехова виведено в загальний стояк, що встановлено в приміщенні Губанової. Губанова почала вимагати, щоб Терехов вивів димохід своєї печі по зовнішній стіні. Терехов відмовився, після чого Губанова закрила димохід.

Терехов подав до Губанової позов з вимогою відновити роботу димоходу і в подальшому не чинити йому перешкод у користуванні димоходом.

Завдання: Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 10.

Фабула задачі:

Кириленко протягом багатьох років володів скрипкою. Від'їжджаючи в довготривале відрядження, він передав скрипку на зберігання своєму другові Астаф'єву, у якого вона була викрадена.

Пізніше Кириленко випадково побачив скрипку у знайомого музиканта, який придбав її у невідомого громадянина. Новий власник відмовився її повернути Кириленку. Тоді Кириленко подав до нього позов з вимогою про повернення скрипки. Відповідач позов не визнав, оскільки Кириленко не був її власником. До революції скрипка належала заможному меценату, який виїхав за кордон, а все його майно було розграбовано.

Завдання: Вирішить справу.

Тема 11. Спадкове право

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

У померлої Громової залишилися два дорослих сина – Сергій та Микита. Спадкове майно, що залишилося після смерті Громової, складалося з житлового будинку, дачі та предметів домашньої обстановки та вжитку. Через декілька днів після похорон матері Сергій пояснив Микитові (який страждав на алкогольну залежність), що ще за життя мати все своє майно заповідала йому, Сергієві. Але оскільки вони рідні брати, то він, Сергій, дозволяє йому, Микитові, взяти собі деякі речі з предметів домашньої обстановки та вжитку. Микита не заперечував, подякував братові і того ж дня забрав собі старенький холодильник, оскільки його власний холодильник незадовго перед цим вийшов з ладу.

Через півроку, оскільки інших заяв не надходило, нотаріус видав Громову Сергію свідоцтво про право на спадщину за законом на все майно.

Через два роки Микита Громов, якому стало відомо про відсутність заповіту, розповів цю історію знайомому юристу.

***Завдання:** Яку консультацію може дати юрист Микитові з приводу захисту його прав?*

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Під час сварки, у стані ревності та сильного душевного хвилювання Миронова Р. вбила свого чоловіка Миронова О. Її було засуджено за вбивство у стані афекту, але від відбування покарання було звільнено, оскільки на момент вбивства вона знаходилася у стані вагітності. Після смерті Миронова залишилася п'ятикімнатна квартира, що була придбана ним та його дружиною під час шлюбу.

Крім дружини – Миронової Р. та спільного з нею сина Івана 2 років, у померлого залишилися донька від другого шлюбу – Катерина, 11 років, відносно якої він був позбавлений батьківських прав в судовому порядку, та старенька мати. Крім того, син Миронова О. від першого шлюбу – Роман, який загинув 4 роки тому, мав від першого шлюбу сина Ігоря, а від другого – доньку Вікторію та сина В'ячеслава.

***Завдання:** Визначте коло спадкоємців за законом та їх частки у спадковому майні.*

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Пан Соломонов залишив заповіт, за яким все його майно після його смерті переходило до дружини та доньки. 23 травня Соломонов помер. Між спадкоємцями за заповітом та спадкоємцями за законом виник спір про право на спадщину.

Заповіт заперечували:

1. Син Олексій, який мешкав окремо, але брав участь у капітальному ремонті спадкового будинку.

2. Дружина померлого сина Василя, яка діяла в інтересах своїх неповнолітніх дітей - онуків спадкодавця.

3. Племінниця спадкодавця, студентка фінансового коледжу, 19 років, яка мешкала зі спадкодавцем і знаходилася на його утриманні з 10-річного віку.

***Завдання:** Визначте коло спадкоємців за заповітом та за законом.*

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Пан Прошаков залишив заповіт, в якому все своє майно, загальною вартістю 68 000 грн., передав своєму пасинкові Анатолію. За заповітом

Анатолію також було доручено переглянути бібліотеку, яка належала Прошакову і всю художню літературу передати до центру “Книголюб” м. Одеси, технічну літературу – племінниці Лесі, а гуманітарну літературу – другові Прошакова – Шаболкіну. Після смерті Прошакова Анатолій надіслав до нотаріальної контори заяву, в якій повідомив про відмову від спадщини. З близьких родичів у Прошакова була тільки сестра Людмила.

Завдання: Розберіть ситуацію. Які правові наслідки відмови від спадщини?

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

10 листопада о 23:20 подружжя Лісовських на власному автомобілі потрапило у ДТП. Лісовський К. помер на місці аварії, а його дружина – Лісовська В. – через декілька годин, у реанімаційному відділенні лікарні, куди вона була доставлена з місця аварії.

Спадкове майно, що залишилося після подружжя Лісовських, складається з трикімнатної квартири, придбаної ними під час шлюбу, та предметів домашньої обстановки та вжитку.

У подружжя Лісовських залишилася донька – Лісовська О. 23 років, яка мешкає у США. Крім того, у Лісовського залишилися: син від першого шлюбу – Лісовський І., мати – Лісовська М. 79 років, брат – Лісовський Г. У Лісовської залишилися батько – Коренко В. 80 років та тітка – Коренко С., 72 років, що протягом тривалого часу проживала разом із загиблими і перебувала на їх утриманні.

Завдання: Визначте коло спадкоємців за законом та частку кожного з них у спадковому майні. Чи змінилась би ситуація, якби подружжя Лісовських загинули одночасно на місці аварії?

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

У 2015 році помер Богач В., який мав на правах приватної власності будинок. У будинку на момент смерті спадкодавця мешкали його спадкоємці: сини Петро та Василь, донька Алевтина, онуки: Григорій, Володимир, Олена, Катерина, Павло та Сергій. Протягом довгого часу вони не оформлювали своїх спадкових прав.

У 2017 році помер син Богача – Петро, а його дорослі діти Володимир та Олена переїхали до іншого міста. Донька Богача - Алевтина була належним чином визнана недієздатною і знаходилася в лікарні. Її син Григорій за скоєння злочину знаходився в місцях позбавлення волі. Скориставшись ситуацією, у 2018 році син Богача – Василь зі своїми дітьми Катериною, Павлом та Сергієм отримали в нотаріальній конторі свідоцтво про спадщину. При цьому вони не повідомили нотаріуса про існування інших спадкоємців. У зв'язку з цим, інші спадкоємці та їх представники звернулися до суду з позовом про визнання виданого свідоцтва недійсним.

Завдання: Яке рішення повинен прийняти суд?

Практична ситуація 7.

Фабула задачі:

Пані Бабенко звернулася до суду з позовом про визнання недійсним свідоцтва про право на спадщину, яке було видано її сестрі Белкіной, через 15 місяців після смерті матері та через рік після смерті батька, на все майно, яке залишилося після смерті батьків. У позовній заяві вона вказала, що постійно мешкала з батьками в їх будинку в місті Нікополі, доглядала їх, вела господарство. Белкіна була в Нікополі всього два рази: на похованні матері і, через три місяці, - на похованні батька. Господарством вона не займалася, купила лише машину вугілля і порекомендувала засклити веранду будинку та добре доглядати будинок. Відповідачка отримала свідоцтво через тривалий час після смерті батьків. Вона ж, Бабенко, взагалі не знала, що слід звертатися до нотаріальної контори.

Завдання: Чи буде визнано недійсним свідоцтво на право на спадщину? Яке рішення повинен прийняти суд?

Практична ситуація 8.

Фабула задачі:

Донька померлого Петрунькіна звернулася до нотаріальної контори із заявою про видачу свідоцтва про спадщину на все майно, оскільки інша спадкоємиця - дружина - є вбивцею спадкодавця.

Нотаріус, ознайомившись з документами, видав заявникові свідоцтво про право на спадщину на ½ спадкового майна, оскільки суд визнав дружину Петрунькіна очманілою на момент здійснення вбивства, внаслідок чого вона не втратила спадкового права.

Завдання: Дайте характеристику діям нотаріуса.

Практична ситуація 9.

Фабула задачі:

Соколов звернувся в нотаріальну контору з проханням видати йому свідоцтво про право на спадщину на підставі заповіту бабусі Соколової. Нотаріус відмовила Соколову у видачі свідоцтва про право на спадщину, тому що Соколов не надав доказів того, що він є онуком померлої. Соколов звернувся до суду із заявою про встановлення родинних відносин з бабусею. Притягнуті до участі в праві син і дочка Соколової заявили, що вони не згодні з заповітом своєї матері і претендують на спадщину, оскільки вони користуються цим майном з моменту смерті матері, хоча до нотаріуса не зверталися взагалі.

Завдання: Чи правомірні дії нотаріуса? Яке рішення повинен прийняти суд?

Практична ситуація 10.

Фабула задачі:

Громадянин А. та його тесть Б. придбали будинок 03.01.2013, в якому став проживати за взаємною домовленістю Б. зі своєю дружиною. 20.10.2017 під час автокатастрофи А. та Б. Загинули. Через деякий час, а саме: 30.01.2018 претензії на спірний будинок заявили, звернувшись до нотаріальної контори, дружини померлих, два сина А., дві доньки Б., брат Б., та теща Б., яка протягом довгого часу знаходилася на його утриманні.

***Завдання:** Визначте коло спадкоємців? Як слід поділити спадщину?*

Тема 12. Загальні положення про зобов'язання

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Іванов та Іванова, які після розлучення були змушені проживати в одній квартирі в Києві, перебували в неприязних стосунках. Після чергової сварки Іванова розіслала близьким родичам колишнього чоловіка телеграми, в яких повідомляла про його смерть.

Коли родичі, які приїхали до Києва із Харкова, Одеси, Мінська, Москви та Хабаровська, з'ясували, що Іванов живий, вони звернулися до адвоката з питанням, чи мають вони юридичні підстави вимагати від Іванової відшкодування понесених ними витрат на авіаквитки, таксі, проживання в готелі та харчування, а також заподіяної їм моральної шкоди.

***Завдання:** Яку відповідь повинен дати адвокат?*

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Лікарі Круглов та Шаров спільно придбали у дружини професора Бочкіна спеціальну бібліотеку з кардіології, що залишилась після його смерті. Було укладено договір. Книги перевезли на квартиру Шарова, а обумовлену договором суму покупці повинні були оплатити через місяць. Розділити книги було практично неможливо, тому Круглов та Шаров домовились, що бібліотеку купує один Шаров. Через два тижні Шаров поїхав у довготривале відрядження за кордон.

Бочкіна, не отримавши в обумовлений строк гроші, подала позов до Круглова про стягнення всієї суми, мотивуючи тим, що договір було укладено спільно з Шаровим та Кругловим, а значить вони є солідарними боржниками. Круглов позов не визнав, стверджуючи, що досягнута між ним та Шаровим домовленість означає переведення боргу на Шарова, тому він не має ніяких зобов'язань перед Бочкіною.

***Завдання:** Вирішить справу.*

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Перебуваючи у відрядженні, Сидоров вирішив зупинитись в місцевому готелі. Адміністратор готелю відмовив Сидорову у заселенні, пояснивши що готель перевантажений через проведення шахового турніру в їх місті. Крім того, чинними правилами надання готельних послуг встановлена можливість пріоритетного заселення готельних номерів окремими категоріями громадян. Так, зокрема, готелем укладено договір з місцевою адміністрацією про першочергове заселення осіб, що прибули до міста на запрошення адміністрації. Сидоров категорично не погодився з думкою адміністратора готелю, вважаючи, що готель зобов'язаний заселити його за наявності вільних номерів. Оскільки іншого готелю у місті немає, Сидоров звернувся до прокуратури зі скаргою на дії адміністратора.

Завдання: Вирішить справу.

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Куценко уклав з Потаповим в простій письмовій формі попередній договір купівлі-продажу квартири. В договорі було встановлено, що основний договір купівлі-продажу буде підписано сторонами не пізніше 31 грудня поточного року, а також містилась ціна квартири доларах США. В обумовлений строк Куценко відмовився продати квартиру Потапову на визначених умовах, оскільки ціни на ринку нерухомості суттєво зросли, і він отримав більш вигідну пропозицію. Потапов звернувся до суду з вимогою примусити Куценка до укладення договору купівлі-продажу квартири.

Завдання: Вирішить справу.

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

Березовський запропонував своєму знайомому Арканову придбати у нього картину відомого художника. Арканов на наступний день направив факсом відповідь, в якій містилась його згода на придбання картини із вказівкою ціни покупки. Через п'ять днів Березовський повідомив Арканову, що готовий продати йому картину з ціною на 25 % вище, ніж запропонував Арканов. Арканов не погодився з цим, оскільки, на його думку, договір між ними вже укладений на умовах, що містяться в його повідомленні, яке й повинно вважатися акцептом.

Завдання: Дайте визначення оферти та акцепту. Чиї дії слід розглядати як оферту чи акцепт? Чи був укладений договір?

Тема 13. Загальні положення про договір

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Власники двох розташованих по сусідству дач уклали договір про те, що будуть по черзі здійснювати весняну та осінню обробку обох земельних ділянок, на яких розташовані їх дачі. Але, оскільки ділянка Федорова вдвічі більша за ділянку Семенова, то він буде отримувати від Федорова доплату в розмірі одного мінімального розміру заробітної плати.

Першим роботу виконував Федоров. Але коли свої зобов'язання виконав Семенов, то Федоров від сплати коштів відмовився, пояснюючи це тим, що їх договір немає юридичної сили і носить виключно побутовий характер.

Завдання: Чи обґрунтовані пояснення Федорова?

Практична ситуація 2.

Фабула задачі: АТ "Колосок" надало фірмі "Флагман" в оренду строком на 10 місяців складське приміщення. Обов'язок вносити орендну плату забезпечувався порукою засновника фірми "Флагман". По закінченню строку договору оренди він був укладений на новий строк на тих же умовах. Через 8 місяців після цього АТ "Колосок" звернулося до поручителя з вимогою виплатити суму орендних платежів, оскільки фірма "Флагман" протягом 5 місяців не виконувала цей обов'язок. При цьому АТ "Колосок" послалося на те, що договір поруки укладений строком на 20 місяців і є дійсним ще 2 місяці.

Завдання: Дайте визначення акцесорного зобов'язання. Чи повинен поручитель виконати вимогу орендодавця?

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Письменник Привалов передав науковому співробітнику Музиченку 10 тис. грн. з умовою, що сума боргу разом з відсотками в розмірі 18 % річних буде повернута через три місяці. Музиченко зобов'язався також "виплатити позикодавцю пеню в розмірі 0,5 % від неповернутої в строк суми за кожен день прострочення". Договір був укладений в письмовій формі та підписаний сторонами.

Музиченко не зміг повернути борг вчасно і почав уникати Привалова. А той, забувши про все, працював над новим романом. Лише через рік і три місяці після укладення договору позики Привалов звернувся до суду з вимогою про стягнення суми боргу, відсотків з розрахунку 18 % річних та пені за 365 днів прострочення, нарахованої на суму боргу та відсотки. В суді Музиченко просив зменшити суму пені у зв'язку з тим, що: 1) Привалов не зазнав ніяких збитків, оскільки він отримає великі відсотки на суму боргу; 2) його, Музиченка, заробітна плата значно менша, ніж сума пені.

***Завдання:** Як співвідносяться поняття неустойки та пені? Оцініть аргументи, що наводить Музиченко в обґрунтування свого прохання. Чи може суд узяти їх до уваги? Чи є в суду підстави для зменшення розміру пені?*

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Товариство "Крокус" надало начальнику відділу кадрів Романову позику під заставу картини, яка йому належала. Картина була перенесена до приміщення товариства. В обумовлений строк позика повернута не була. Бухгалтер заявив, що права товариства як заставодержателя реалізувати неможливо, оскільки отримана від продажу сума з вирахуванням витрат на організацію торгів не покриє борг Романова. В результаті обговорення проблеми було прийнято рішення залишити картину за товариством "Крокус" і зарахувати її вартість як борг позичальника. Романов був категорично проти того, щоб картина стала власністю товариства "Крокус".

***Завдання:** Які права має заставодержатель за договором застави? Чи має право заставодержатель залишити предмет застави у себе? Які права має Романов як заставодавець?*

Практична ситуація 5

Фабула задачі:

Петренко, відряджений для роботи в експедиції в невеличке південне містечко, домовився з господаркою будинку, розташованого поблизу від місця перебування експедиції, про те, що протягом трьох місяців роботи експедиції в її будинку буде мешкати сім'я Петренка: дружина і малолітній син. Плату за житло Петренко сплатив відразу ж, про що господарка будинку видала розписку. Через декілька днів приїхала сім'я Петренка, але господарка будинку відмовилася від надання їм житла, повідомивши їх про те, що вона очікує приїзду онука. Отриману за розпискою суму вона повернула Петренку. Проте Петренко став вимагати повернення отриманої суми в подвійному розмірі, оскільки вона була дана як завдаток. Крім того, він потребував відшкодування витрат, пов'язаних із приїздом сім'ї. Не отримавши необхідної суми, Петренко звернувся до суду.

***Завдання:** Яке рішення має ухвалити суд? У чому полягає відмінність завдатку від авансу?*

Тема 14. Способи забезпечення виконання зобов'язання

Навчальний час – 2 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

АТ "Колосок" надало фірмі "Флагман" в оренду строком на 10 місяців складське приміщення. Обов'язок вносити орендну плату забезпечувався порукою засновника фірми "Флагман". По закінченню строку договору оренди він був укладений на новий строк на тих же умовах. Через 8 місяців після цього

АТ "Колосок" звернулося до поручителя з вимогою виплатити суму орендних платежів, оскільки фірма "Флагман" протягом 5 місяців не виконувала цей обов'язок. При цьому АТ "Колосок" послалося на те, що договір поруки укладений строком на 20 місяців і є дійсним ще 2 місяці.

Завдання: Дайте визначення акцесорного зобов'язання. Чи повинен поручитель виконати вимогу орендодавця?

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Письменник Привалов передав науковому співробітнику Музиченку 10 тис. грн. з умовою, що сума боргу разом з відсотками в розмірі 18 % річних буде повернута через три місяці. Музиченко зобов'язався також "виплатити позикодавцю пеню в розмірі 0,5 % від неповернутої в строк суми за кожен день прострочення". Договір був укладений в письмовій формі та підписаний сторонами.

Музиченко не зміг повернути борг вчасно і почав уникати Привалова. А той, забувши про все, працював над новим романом. Лише через рік і три місяці після укладення договору позики Привалов звернувся до суду з вимогою про стягнення суми боргу, відсотків з розрахунку 18 % річних та пені за 365 днів прострочення, нарахованої на суму боргу та відсотки. В суді Музиченко просив зменшити суму пені у зв'язку з тим, що: 1) Привалов не зазнав ніяких збитків, оскільки він отримує великі відсотки на суму боргу; 2) його, Музиченка, заробітна плата значно менша, ніж сума пені.

Завдання: Як співвідносяться поняття неустойки та пені? Оцініть аргументи, що наводить Музиченко в обґрунтування свого прохання. Чи може суд узяти їх до уваги? Чи є в суду підстави для зменшення розміру пені?

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Товариство "Крокус" надало начальнику відділу кадрів Романову позику під заставу картини, яка йому належала. Картина була перенесена до приміщення товариства. В обумовлений строк позика повернута не була. Бухгалтер заявив, що права товариства як заставодержателя реалізувати неможливо, оскільки отримана від продажу сума з вирахуванням витрат на організацію торгів не покриє борг Романова. В результаті обговорення проблеми було прийнято рішення залишити картину за товариством "Крокус" і зарахувати її вартість як борг позичальника. Романов був категорично проти того, щоб картина стала власністю товариства "Крокус".

Завдання: Які права має заставодержатель за договором застави? Чи має право заставодержатель залишити предмет застави у себе? Які права має Романов як заставодавець?

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Петренко, відряджений для роботи в експедиції в невеличке південне містечко, домовився з господаркою будинку, розташованого поблизу від місця перебування експедиції, про те, що протягом трьох місяців роботи експедиції в її будинку буде мешкати сім'я Петренка: дружина і малолітній син. Плату за житло Петренко сплатив відразу ж, про що господарка будинку видала розписку. Через декілька днів приїхала сім'я Петренка, але господарка будинку відмовилася від надання їм житла, повідомивши їх про те, що вона очікує приїзду онука. Отриману за розпискою суму вона повернула Петренку. Проте Петренко став вимагати повернення отриманої суми в подвійному розмірі, оскільки вона була дана як завдаток. Крім того, він потребував відшкодування витрат, пов'язаних із приїздом сім'ї. Не отримавши необхідної суми, Петренко звернувся до суду.

***Завдання:** Яке рішення має ухвалити суд? У чому полягає відмінність завдатку від авансу?*

Тема 15. Договори про передачу майна у власність

Навчальний час – 6 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Прочитавши оголошення на сайті “Сландо”, громадянин П. вирішив купити у громадянина А. холодильник. Погодивши ціну, сторони домовилися, що П. через три дні приїде за холодильником на власному авто. Крім того, громадянин П. перерахував на картковий рахунок громадянина А. завдаток у розмірі 1000 грн. Приїхавши через три дні за холодильником П. виявив, що А. продав його іншій особі за більш вигідною ціною.

Громадянин П. вирішив вимагати відшкодування збитків (витрати на автотранспорт), повернення 1000 грн. завдатку і компенсацію моральної шкоди.

***Завдання:** Вирішіть спір. З якого моменту договір купівлі-продажу вважається укладеним?*

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Громадяни Р. і Д. уклали договір купівлі-продажу земельної ділянки і посвідчили його у нотаріуса. Після повного розрахунку з продавцем Р., Д почав будівництво будинку на земельній ділянці. Через деякий час дружина Р. заявила позов до суду про визнання договору недійсним, обґрунтувавши позов тим, що при укладенні договору купівлі-продажу було порушено вимогу Сімейного кодексу України про необхідність згоди іншого з подружжя на відчуження нерухомого майна.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення прийме суд?*

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Громадянин С. звернулася з позовом до громадянки О. про визнання недійсним договору купівлі-продажу будинку. Позивач обґрунтовував позов тим, що при укладенні оспорюваного договору купівлі-продажу 19 серпня 2020 року громадянин К., що діяв на підставі його довіреності, продав будинок О. без згоди С. за заниженою ціною (втричі від ринкової вартості). О. подала зустрічний позов про виселення С. і членів його сім'ї з належної їй на праві власності будинку.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення прийме суд?*

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Громадянин Т. купив у магазині два ортопедичні матраци. Залишивши їх на зберігання, Т. домовився, що приїде за ними через 2 години. За цей час через прорив водопроводу в залі магазину сталося затоплення, внаслідок чого деякі матраци були пошкоджені (в тому числі відібрані Т.).

Повернувшись за матрацами і оглянувши їх, Т. зажадав передачі йому інших матраців, такої ж характеристики. Представник магазину відмовився задовольнити його вимоги, оскільки вини магазину в пошкодженні матраців немає. Залиття відбулося через пошкодження труби в офісі над магазином, і вина продавця так само відсутня.

***Завдання:** Вирішіть спір. З якого моменту виникає право власності на майно, придбане за договором купівлі-продажу? Чи правомірна відмова магазину в задоволенні вимоги покупця?*

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

У дитячому магазині «Гаврош» громадянка І. купила дитячі сандалі. При примірці взуття вдома виявилось, що сандалі невдало підібрані за розміром. Того ж дня І. звернулася до продавця з проханням обміняти взуття на іншу пару більшого розміру. Продавець Н. відмовилася, оскільки сандалі належної якості і при покупці їх приміряли.

***Завдання:** Вирішіть спір. Чи має право на обмін товару покупець, якщо товар належної якості? Чи зміниться вирішення ситуації, якщо товар придбано на ринку у фізичної особи-підприємця, або в комісійному магазині?*

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

В магазині «Сільпо» у секції продовольчих товарів громадянин К. відібрав у візок літер молока, кефіру, банку маслин, макарони, печиво, сир на суму 128 грн. 15 коп. Прямуючи до каси, К. візком зачепив стелаж. Візок перекинувся, скляний посуд (з-під кефіру і маслин) розбився. Всі інші підібрані продукти виявилися непридатними до споживання. Продавець магазину

заявила вимогу про сплату вартості відібраного К. товару в сумі 128 грн. 15 коп.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. З якого моменту виникає право власності на придбані товари? Чи правомірні вимоги представника магазину?*

Практична ситуація 7.

Фабула задачі:

Між ТОВ «Фокстрот» і ПАТ «Побутова техніка» було укладено договір на поставку дрібної побутової техніки на 3 роки. Поставка мала здійснюватися партіями по 12500 одиниць щомісячно. Протягом першого року дії договору поставка здійснювалася в обумовлених розмірах. Наступного року ПАТ протягом січня-березня не змогло поставити техніку у зв'язку з проблемами розмитнення, а в травні поставило 37500 одиниць.

ТОВ «Фокстрот» пред'явив претензію про сплату неустойки за недопоставку в обумовлений договором строк.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. Чи підлягає поповненню недопоставка в наступному періоді в межах строку дії договору?*

Практична ситуація 8.

Фабула задачі:

Згідно із умовами договору поставки між ТОВ «МОЛОКІЯ» і фермерським господарством «Корівка», останнє зобов'язувалося поставляти протягом 5-х років по 1 тонні молока щомісячно. У травні-липні першого року дії договору було поставлено молоко низької якості (згіркле). ТОВ «МОЛОКІЯ» відмовилось від прийомки молока.

У серпні фермерське господарство «Корівка» поставило 2 тони молока взамін на 1 тонну згірклого молока минулого місяця. ТОВ «МОЛОКІЯ» прийняло тільки 1 тонну молока, і відмовилося від прийняття 1 тонни молока, мотивуючи виробничими потребами і умовами договору.

У листопаді цього ж року ТОВ «МОЛОКІЯ» заявило претензію про відшкодування прямих збитків у сумі 20 000 грн. (затрачених на купівлю молока в іншого виробника у травні-липні), 15 000 грн. неодержаного прибутку від реалізації молочної продукції протягом травня-липня і неустойки 800 грн.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір. Які права замовника у разі недопоставки, поставки продукції неналежної якості, прострочення поставки? Який вид неустойки підлягає стягненню?*

Практична ситуація 9.

Фабула задачі:

За договором, укладеним між ПАТ «Стройсервис» та фізичною особою-підприємцем Петренко, товариство зобов'язалося передати останньому вантажний автомобіль «Мерседес» в обмін на двокімнатну квартиру, що належить Петренку. Однак замість німецької вантажівки Петренку був запропонований старий автомобіль «Камаз» із причепом. З огляду на те, що ціна

"Камаза" значно нижче ціни квартири, Петренко погодився прийняти його за умови, що товариство доплатить йому 50 000 грн. Відповідна домовленість була оформлена доповненням до первісного договору.

Згодом ПАТ "Стройсервис" відмовилося сплатити 50 000 грн. і зажадало від Петренка повернення "Камаза", посилаючись на те, що договір поставки, укладений сторонами, не передбачав істотної умови про строк виконання і, відповідно, не може вважатися укладеним. Петренко заперечив, що сторони спочатку уклали договір міни, для якого строк не є істотною умовою, а сама по собі грошова доплата не перетворює договір міни в купівлю-продаж або поставку. Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.

Завдання: Які істотні умови договору міни?

Практична ситуація 10.

Фабула задачі:

Архітектор В. уклав з П. договір міни легкового автомобіля, колекції скульптур (в його виконанні) і квартири на замиський будинок П. із земельною ділянкою. Після реєстрації автомобіля в МРЕО П. забрав у В. скульптури й відвіз у замиський будинок. Переїзд сторін договору міни у нове житло планувався відразу ж після державної реєстрації міни нерухомості. Однак після подачі документів для реєстрації договору міни замиський будинок П. з невідомих причин згорів, а разом з ним – автомобіль, були пошкоджені скульптури.

В. зажадав розірвання договору міни й відшкодування йому вартості автомобіля й пошкоджених скульптур. П. заявив, що як власник він готовий примиритися із втратою автомобіля, але зажадав передачі йому у власність квартири В., тим більше що її ціна відповідає вартості земельної ділянки під згорілим будинком. Сторони так і не змогли вирішити, хто ж з них є власником загиблих речей і на кому лежав ризик їхньої загибелі. Суперечка була передана в суд.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.

Практична ситуація 11.

Фабула задачі:

Фермер Т. пообіцяв своєму онукові Борису купити йому будь-який вітчизняний автомобіль на вибір після закінчення навчання в університеті, на підтвердження чого склав письмове зобов'язання. Через рік Т. помер. Після закінчення університету Борис зажадав від єдиного спадкоємця Т., зазначеного в заповіті, подарувати йому "Шкоду" (збирається в м. Чоп Закарпатської обл.) або виплатити вартість автомобіля грошима. Одержавши відмову, Борис звернувся в суд.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.

Практична ситуація 12.

Фабула задачі:

Громадська організація «Мистецька мрія» видала групі літераторів-початківців 10 000 грн. як подарунок. Літератори поділили гроші порівно. Один з обдарованих - службовець держапарату - довідався від адвоката про можливі несприятливі наслідки такого дарунка й повернув свою частину грошей дарувальникові. Інший, теж держслужбовець, також публічно відмовився від дарунку й пообіцяв передати отримані гроші на благодійні потреби. Інші письменники порахували ці дії неправильними, думаючи, що гроші були подаровані всьому авторському колективу, тому повинні бути поділені між тими, хто від них не відмовляється. Обдаровані не змогли домовитися і звернулися за допомогою до юриста.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.*

Тема 16. Договори про передачу майна у тимчасове користування

Навчальний час – 6 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Організація-орендодавець, не одержавши від орендаря у встановлений строк орендну плату, скористалася своїм правом на утримання товарів, що належать орендареві й зберігаються в орендованому приміщенні. Оскільки заборгованість по орендній платі не була погашена протягом наступних шести місяців, орендодавець вирішив реалізувати продовольчі товари (строк придатності яких минав), для того щоб відшкодувати з вирученої суми орендні платежі.

Побачивши рекламне оголошення про продаж, до орендодавця й орендаря звернулася фірма - постачальник цих продовольчих товарів і зажадала повернути товар, тому що останній не був оплачений покупцем (орендарем) у встановлений договором поставки строк.

***Завдання:** Чи підлягає задоволенню вимога постачальника? Які ще вимоги можуть бути пред'явлені постачальником до покупця?*

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Підприємець А. за договором оренди з магазином використовував вільне складське приміщення для зберігання будівельних матеріалів. Оскільки з вини партнерів А. поставка будівельних матеріалів за останні три місяці не проводилася, складське приміщення не використовувалося, А. за цей період сплачував щомісячно лише 50 % обумовленої орендної плати.

Магазин звернувся в суд з вимогою розірвати договір і відшкодувати понесені збитки в тому числі - упущену вигоду.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуації. Яке рішення прийме суд?*

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Між ТОВ «Нива» та приватним підприємством «АВС» 20 червня 2012 року було укладено безстроковий договір оренди складського приміщення загальною площею 62 кв.м. У 2020 році ТОВ «Нива» було реорганізоване. В порядку реорганізації за розподільчим балансом складське приміщення перейшло до ПАТ

«Нива», яке звернувся до ПП з вимогою про визнання договору оренди недійсним та звільнення приміщення. Останнє відмовилося виконати вимоги, оскільки добросовісно дотримувалося всіх умов договору.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір.*

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Між приватним підприємством «РІО» та студентом 3-го курсу юридичного факультету був укладений договір побутового найму (прокату). Згідно з умовами договору, студенту було передано у користування строком на вісім місяців (з 1 жовтня 2013 року по 1 червня 2014 року) телевізор та холодильник.

1 червня 2014 року зазначені предмети не були повернуті, а 10 вересня 2014 року студент звернувся до ПП з пропозицією продовжити термін дії договору ще на 9 місяців і оплатити користування телевізором та холодильником за літній період, але в розмірі 1/2 орендної плати.

ПП відмовилося від запропонованих умов і поставило вимогу про розірвання договору та відшкодування завданих збитків у повному обсязі в тому числі -упущену вигоду.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір.*

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

Фермеру А. за договором оренди з ФГ «Світ» була передана земельна ділянка загальною площею 5 га строком на 15 років. В процесі використання земельної ділянки було виявлено джерело мінеральних вод. Фермер А. вирішив організувати цех по виробництву і розливу мінеральної води. ФГ «Світ», дізнавшись про наміри фермера, звернулося з вимогою про розірвання договору. Фермерське господарство вважало, що воно вправі і має більше можливостей самостійно розробити джерело.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію та вирішіть спір. Яке значення має умова про цільове використання об'єкта в договорах оренди земельних ділянок?*

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

Громадянин Р., власник квартири, одержаної в порядку спадкування після смерті матері, вирішив здати її в оренду. 2-х кімнатна квартира на 3-му поверсі

5-поверхового будинку мала бути використана для проживання Т. строком на 2 роки. Проте Т., обладнав там фотостудію. Численна кількість відвідувачів фотостудії створювала незручності для мешканців будинку, які поставили вимогу перед Р. про розірвання договору.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. Який порядок зачі в оренду житлових приміщень? Яким чином мешканці житлового будинку можуть захистити свої права?*

Практична ситуація 7.

Фабула задачі:

Власник приватизованої двокімнатної квартири Д. у 5-поверховому будинку здав в оренду одну кімнату студенту строком на півроку. Оскільки студент не дотримувався правил співжиття, галасував, не прибирав кімнату, приводив гостей, то Д. вирішив достроково розірвати договір і повернути орендну плату. Студент відмовився з'їжджати, скільки прожив у квартирі тільки один місяць, сплатив за неї до кінця дії договору і йому подобається мешкати в квартирі Д.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.*

Практична ситуація 8.

Фабула задачі:

Громадянин А. передав гр. В. за договором позички телевізор та автомобіль строком на один рік. Громадянин В. став засновником ТОВ «Карпати» і вніс телевізор до статутного капіталу товариства. Дізнавшись про це, гр. А. почав вимагати розірвання договору позички і повернення йому автомобіля і телевізора. Гр. В. заперечив, сказавши, що до закінчення договору позички ще сім місяців, і він поверне телевізор і автомобіль після закінчення дії договору.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.*

Практичне завдання:

1. Складіть проект договору лізингу.
2. Порівняйте договір лізингу з кредитним договором, договором купівлі-продажу у розстрочку.
3. Порівняйте договір фінансового лізингу і договір лізингу морського судна (враховуючи положення Закону України “Про фінансовий лізинг” та Кодекс торговельного мореплавства України).

Тема 17. Договори по виконання робіт³

Навчальний час – 4 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Між приватним підприємством “Бриг” та ТОВ “Норд” було укладено договір підряду, за яким ТОВ “Норд” зобов’язувалося виконати ремонтні роботи в приміщенні, що належало ПП. При прийнятті підприємством роботи з’ясувалося, що товариство виконало ремонт із порушенням технології (нерівно покладені кахлі, вологий паркет і т. ін.). Незважаючи на це, товариство відмовилося від належного виконання робіт без додаткової оплати. Через місяць після прийняття робіт ПП надіслало претензію ТОВ, у якій наполягало на завершенні ремонтних робіт своїм коштом, але у зв’язку із тим, що претензія не мала дати і номера, а також була підписана не керівником ПП, ТОВ “Норд” відмовилося її розглядати. Через 8 місяців приватне підприємство “Бриг” надіслало повторну претензію, що містила всі необхідні реквізити, на яку ТОВ “Норд” не відповідало. Підприємство звернулося до господарського суду.

Завдання: дайте відповідь на вказані запитання:

1. *Які наслідки настають для сторони за договором у разі недодержання нею порядку пред’явлення претензії?*
2. *Протягом якого строку замовник має право на пред’явлення позову про виявлені недоліки в роботі, виконаній за договором підряду?*
3. *Яке рішення має прийняти господарський суд?*

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

ТОВ “Світанок”, укладаючи договір підряду на ремонтно-будівельні роботи, не склало кошторису робіт як окремого документу. Податкова інспекція подала позов до суду з вимогою про визнання договору недійсним на цій підставі. Відповідач проти позову заперечував, мотивуючи це тим, що акт приймання-передачі виконаних робіт, що був складений представниками сторін, містить перелік робіт та їх вартість.

Завдання: дайте відповідь на вказані запитання:

1. *Що є істотними умовами договору підряду? Чи є кошторис істотною умовою договору? Чи завжди він складається?*
2. *Яке юридичне значення має акт приймання-передачі виконаних робіт, у в яких випадках складається?*
3. *Яке рішення має прийняти суд?*

³ Навчально-методичний посібник з дисципліни «Цивільне право. Особлива частина». - Дніпропетровськ, 2015. - 54 с.

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Між підприємством “Жовті сторінки України” та комерційною фірмою “Оксі” було укладено договір, за яким підприємство “Жовті сторінки України” зобов’язувалося виготовити і розмістити у довіднику з ідентичною назвою рекламну інформацію фірми “Оксі”. Остання, в свою чергу, зобов’язувалася оплатити ці роботи у 14-ти денний строк з моменту підписання договору. Вартість робіт встановлювалася в умовних одиницях (розрахунок 1у.о. = 1\$ США) у гривнях за курсом НБУ на момент оплати. Оскільки фірма протягом 6-ти місяців не оплатила виконані роботи, підприємство вирішило звернутися до суду із позовом про стягнення суми заборгованості. Відповідач заперечував проти позову, посилаючися на те, що йому позивачем не було надано акту виконаних робіт.

Завдання: дайте відповідь на вказані запитання:

1. Чи правомірно встановлювати суму оплати за договором в умовних одиницях, порівнюючи їх до долара США чи іншої іноземної валюти?
2. Чи є обов’язковим складання акту виконаних робіт?
3. Яке рішення має прийняти суд?

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Іванов запросив знайомого майстра газового господарства Кирилова для установки газової плити в його будинку. Кирилов, будучи підрядником, зажадав від Іванова аванс у розмірі 30 грн. Іванов передав йому зазначену суму.

У період виконання робіт Іванов зажадав встановити газову плиту в приміщенні, що не має вентиляції.

Пославшись на правила безпеки експлуатації газової плити Кирилов відмовився від подальшого виконання робіт, а Іванов зажадав повернути аванс і відшкодувати йому збитки, нанесені неналежним виконанням договору підряду.

Завдання: *Вирішіть суперечку.*

Тема 18. Договори про надання послуг

Навчальний час – 8 год.

Практичне заняття №1

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

До господарського суду із позовною заявою про розірвання договору та повернення коштів звернулося ПАТ “Грон”, яке у 2012 р. уклало договір з аудиторською фірмою “Незалежний аудитор” про надання бухгалтерських послуг строком на п’ять років. Під час податкової перевірки у 2014 р. інспектором були виявлені численні порушення правил ведення бухгалтерського обліку, в тому числі відсутність ряду первинних документів,

що потягло за собою накладення штрафів. Юрисконсульт ПАТ “Грон” у судовому засіданні заявив, що як би аудиторська фірма “Незалежний аудитор” сумлінно виконувала умови договору про надання бухгалтерських послуг, то не були б накладені штрафи. У зв’язку з цим вони наполягають на розірванні договору, стягнення суми штрафів, а також всіх сплачених по договору аудиторській фірмі “Незалежний аудитор” коштів. Відповідач заперечив проти позову і заявив, що втрата бухгалтерських документів і накладені штрафи є наслідком недбалого виконання посадових обов’язків працівниками ПАТ “Грон”.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Між ТОВ “Прогрес” і Управлінням залізниці Закарпатської області було укладено договір на перевезення 40 т пшениці. Подані 4 вагони були повністю завантажені. На станції призначення при прийнятті вантажу було виявлено повну непридатність пшениці для переробки. В акті експертизи, проведеної на вимогу одержувача, зазначено, що пшениця заражена шкідником і з неї не вийде муки першого сорту. Тому продукція не може бути використана і підлягає знищенню.

ТОВ “Прогрес” звернулося до залізниці з вимогою про відшкодування збитків, оскільки вважали, що зараження могло статися під час перевезення.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію і вирішіть спір.

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

За умовами договору перевезення, укладеного 15 березня 2014 року між ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” та ПАТ “Патхім” на адресу ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” за залізничною накладною у вагоні надійшов коксовий горішок.

Під час видачі вантажу була встановлена вагова недостача вантажу в кількості 5480 кг, що підтверджуються актом від 14 липня 2014 року. У вказаному акті було зазначено, що завантаження вагону відбулося засобами відправника – ПАТ “Патхім”. Завантаження вантажу правильне, рівномірне, вище бортів, замаркіроване вапном, слідів втрати вантажу не виявлено, двері та люки в вагоні щільно зачинені, витікання вантажу не було, кількість недостаючого вантажу у вагон вміститися могла. Зважування вагонів відбулося на станції призначення, з зупинкою, без розчеплення. Вказаним актом був зафіксований той факт, що доступу до вантажу при перевезенні сторонніх осіб не було, перевезення справне.

ПАТ “Нікопольський завод феросплавів” звернувся з позовом до Державного підприємства “Укрзалізниця”, ПАТ “Патхім” про стягнення 54800 гривень.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію, яке рішення прийме господарський суд?

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

При одержанні 23 лютого 2014 року вантажу, що перевозився автомобілем “Камаз”, встановлено недостачу і псування вантажу на загальну суму 6280 грн. Факти були підтверджені актом від 25 лютого 2014 року. Одержувач – ПАТ “Онiкс” – пред’явив 21 березня 2014 року претензію до АТП. До претензії не були долучені комерційний акт та розрахунок суми недостачі.

21 листопада 2014 року, не одержавши відповіді від АТП, ПАТ “Онiкс” звернувся з позовом до господарського суду. Суд відмовив у прийнятті позовної заяви у зв’язку з відсутністю доказів досудового врегулювання спору.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Яка позовна давність встановлена для договорів перевезень автомобільним транспортом?

Практичне заняття №2

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Пасажир М. спізнився на поїзд на 20 хвилин. Звернувшись у касу залізничного вокзалу, він зажадав повернення вартості квитка в повному розмірі, пояснивши, що спізнився на поїзд через затримку руху приміських поїздів, і, отже, немає його провини, а є вина залізниці. Касир відмовив у задоволенні вимоги М.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Чи підлягає вимога М. задоволенню?

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Студенти Б., К., М. їхали на гірськолижну базу автобусом Ужгород - Рахів. При посадці в автобус з дозволу водія вони помістили у багажне відділення автобуса 3 пари гірських лиж і 3 спортивні сумки.

Прибувши у Рахів, студенти не виявили 2 сумок і заявили претензію водію про пропажу гірськолижного спорядження. З їхніх слів спорядження знаходилося у цих 2-х сумках, в 3-й сумці були продукти харчування. Водій відмовився зафіксувати факт пропажі, оскільки вміст сумок був йому невідомий.

Студенти звернулися з позовом до АТП про відшкодування вартості спорядження на загальну суму 12500 грн. та 5000 грн. моральної шкоди.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Громадянин М. згідно з проїзним квитком зайняв місце в купе вагону поїзда Ужгород-Київ. Роздягнувшись в купе і залишивши свої речі, М. пішов у

ресторан повечеряти. Повернувшись у купе, він не виявив своїх речей. М. пред'явив претензії провіднику та начальнику поїзда. Останні відмовилися зафіксувати факт пропажі і відхилили будь-які вимоги про відшкодування.

Повернувшись до Ужгорода, М. пред'явив позов до управління залізниці про відшкодування вартості багажу на суму 980 грн. і моральної шкоди на 2000 грн. В позовній заяві вказано, що пропажа стала можливою через невиконання провідником своїх обов'язків.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

За договором складського зберігання товарний склад прийняв на зберігання від ТОВ „Карпати” 250 л молока та 120 л кефіру. У зв'язку з аварією в енергосистемі складські приміщення були відключені від електроенергії. Товарний склад був попереджений, що ліквідація наслідків аварії можлива лише через 2 доби. Щоб запобігти псуванню переданого на зберігання майна, товарний склад негайно попередив усіх поклададавців про необхідність забрати товар зі складу. ТОВ „Карпати” не змогло оперативно вивезти свій товар і розмістити його на зберігання на іншому складі. У результаті частина товару була зіпсована і ТОВ „Карпати” звернулося до товарного складу з вимогою про відшкодування збитків.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір. Чи підлягає задоволенню вимога ТОВ „Карпати”?

Практичне заняття №3

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

За договором складського зберігання на елеваторі ПАТ „Борошно” зберігало зерно. Строк зберігання був визначений „до початку посівної”. Коли ПАТ „Борошно” звернулося з вимогою про видачу зерна, то виявилось, що на елеваторі немає відповідної кількості зазначеного у договорі сорту пшениці та жита. Представникам ПАТ „Борошно” запропонували приїхати пізніше, оскільки очікувалося поновлення запасів зерна з резерву.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Які особливості зберігання речей, визначених родовими ознаками? Чи виникне право на відшкодування неодержаних доходів, якщо посівну не буде проведено вчасно?

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Громадянин Л. прийшов у ресторан. Побачивши вішак, повісив на нього куртку і шапку. Повечерявши, громадянин Л. виявив, що його куртка і шапка зникли. Громадянин Л. заявив вимогу до адміністрації ресторану про відшкодування йому вартості куртки і шапки.

Адміністрація ресторану заявила, що не несе відповідальності за зберігання одягу.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Громадянин Д. застрахував життя і здоров'я дочки В. 21 квітня 2017 року внаслідок дорожньо-транспортної пригоди В. загинула, Д. отримав значні тілесні ушкодження. По факту ДТП була порушена кримінальна справа, вироком суду у скоєнні ДТП встановлена вина Д. Страховик відмовив у виплаті страхового відшкодування, оскільки смерть В. сталася з вини Д - батька.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію.

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Пасажир Б. придбав проїзний квиток на поїзд Ужгород-Львів. Проходячи до перону через касовий зал, де проводилися ремонтні роботи, пасажир Б. зазнав тілесних ушкоджень внаслідок падіння на нього відра з фарбою. Машиною швидкої допомоги Б. був доставлений у лікарню і госпіталізований. Витрати на лікування за 14 днів становили 1830 грн.

Завдання: Проаналізуйте Правила обов'язкового страхування пасажирів на транспорті. Кому слід пред'явити вимогу про відшкодування шкоди?

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

Громадянин М. застрахував у СК "Глобус" цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну належним йому транспортним засобом на суму 5000 грн. 23 березня 2017 року, перебуваючи за кермом, М. скоїв наїзд на пішохода Д. і травмував його.

На підставі ст.1187 ЦК України Д. пред'явив позов до гр. М. про відшкодування 5000 грн. збитків (витрати на лікування та догляд, вартість пошкодженого одягу) і 3000 грн. моральної шкоди. Рішенням суду з М. на користь Д. присуджено 3500 грн. відшкодування збитків і 2000 грн. моральної шкоди.

М. звернувся до СК "Глобус" про виплату страхового відшкодування.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Чи має право М. на виплату страхового відшкодування?

Практичне заняття №4

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Громадянин В. за виконання даного йому доручення зажадав від А. виплати винагороди за укладення договору по найму житлового приміщення в розмірі 10% ціни укладеного ним договору. А. відмовився виплатити

винагороду в такому розмірі, оскільки при укладанні договору конкретна сума винагороди названа не була, однак він дуже задоволений умовами укладеної В. угоди й готовий виплатити винагороду в розмірі 1 % ціни договору. В. уважав, що він вправі сам призначити суму належної йому винагороди. Крім того, як йому відомо, агентства по найму житла за подібну послугу одержують винагороду в розмірі від 15 до 25% ціни договору. Він же просить мінімальну суму.

При розгляді суперечки в суді з'ясувалося, що власником квартири, договір про найм якої уклав В., є його дружина, і В. управляє квартирою на підставі агентського договору.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

ТОВ «Уж» уклало із громадянином Б. договір доручення й видало відповідну довіреність. Б. оформив від імені ТОВ «Уж» договір з акціонерним товариством "Лено", агентським представником якого він був. Договір був вигідним як для ТОВ «Уж», так і для акціонерного товариства, однак керівництво ТОВ «Уж», довідавшись, що Б. є агентом акціонерного товариства, оголосило про недійсність укладеного договору як такого, що укладений з порушенням законодавства про представництво. Б вважав, що він не порушив ні закон, ні інтереси ТОВ «Уж», керівництво якої неправомірно відкликло доручення, розірвавши тим самим договір доручення.

Завдання: Сторони звернулись за консультацією до юриста. Дайте відповідну консультацію.

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

11 вересня 2020 року позивач зі свого банківського рахунку в банку ОТР у м. Будапешт здійснив електронний переказ грошових коштів в розмірі 90700 доларів США на ім'я О.

В банківському підтвердженні в інформації про бенефіціара зазначено: "Гроші для дружини на купівлю квартири в місті Києві". Зазначені кошти О. отримані. 26 листопада 2020 року на ім'я сина А. жінки придбана квартира за 1 150 000 грн.

6 грудня 2020 року син подарував цю квартиру мамі. Гр. Б. (позивач) звернувся з вимогою до суду про визнання недійсним договору купівлі-продажу, оскільки виходив із того, що між сторонами в усній формі було укладено договір доручення, за яким він уповноважив О. (жінку) укласти договір купівлі квартири на його ім'я на суму 90700 доларів США, який відповідачка не виконала, придбавши квартиру за його кошти на ім'я сторонньої для позивача особи – А. (для свого сина).

Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

За договором між довірчим товариством “Надія” та громадянином А. останній передав приватизаційний майновий сертифікат та житлові чеки. ДТ “Надія” разом з іншими акумульованими приватизаційними паперами вклало їх в акції ПАТ “Мехзавод”. Рішенням господарського суду ПАТ “Мехзавод” було визнано банкрутом. А. звернувся до ДТ “Надія” з вимогою повернути належні йому приватизаційні папери і відшкодувати упущену вигоду, оскільки за весь період він не отримував жодних дивідендів.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Тема 19. Договори щодо здійснення кредитно-розрахункових операцій

Навчальний час – 4 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Хоменко одержав від Груби розписку наступного змісту: “Я, М.С. Груба, зобов’язуюся повернути В.О. Хоменку 14 листопада 2007 р. суму в розмірі 15 тисяч грн, отриману від нього у борг”. 15 листопада 2007 р. Хоменко зажадав від Груби повернення боргу. Але той відмовив. Хоменко пред’явив позов до суду.

На судовому засіданні відповідач пояснив, що одержавши розписку, Хоменко разом з ним, Грубою, і його дружиною, направився до банку, щоб зняти суму зі свого рахунку. Але на рахунку грошей не виявилось. Хоменко завірив Грубу, що до вечора сума буде йому вручена. Однак не виконав обіцянку. Груба, зайнявши потрібну суму грошей у свого приятеля, подзвонив Хоменку і попросив його повернути розписку. Той пообіцяв негайно її порвати.

Завдання: З якого моменту договір позики вважається укладеним? Яке рішення повинен ухвалити суд?

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Банк уклав із Астрахановим кредитний договір. Передбачаючи видачу кредиту, банк витратив кошти на залучення грошових ресурсів для цієї мети. Однак за 5 днів до встановленого строку видачі кредиту Астраханов заявив про відмову від договору, не пояснивши мотиви цього.

У відповіді на вказану заяву банк указав наступне: “Відсутність у кредитному договорі вказівки на строк свідчить про те, що сторони не домовилися про наявність у позичальника права на відмову від договору. Однак ми згодні розірвати договір за умови відшкодування Вами збитків, яких ми зазнали при залученні грошових ресурсів для виконання умов кредитного договору”.

Астраханов звернувся до юриста за порадою.

Завдання: За яких умов позичальник має право на відмову від отримання кредиту? Оцініть обґрунтованість доводів банку і дайте пораду Астраханову.

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Іщук звернулася до суду з позовом до племінниці Коваль про повернення 600 грн. із індексацією їх за станом на момент повернення боргу. Позивачка вказала, що цю суму вона позичала на покупку меблів ще три з половиною роки тому з умовою повернення боргу протягом трьох років. За цей час Коваль з нею не розраховувалась, і зростання цін знецінило позичену суму. Тому її потрібно проіндексувати відповідно до купівельної спроможності. До позовної заяви доданий талон поштового переказу дворічної давності. Однак Коваль пояснила, що це був переказ за куплений Іщук сервіз.

Завдання: Як укладається договір позики? Як необхідно вирішити справу?

Завдання.

Для підгрупи 1.

Скласти порівняльну таблицю договору позики та кредитного договору.

Для підгрупи 2.

Скласти порівняльну таблицю договору факторингу та договору купівлі-продажу права вимоги.

Для підгрупи 3.

Скласти порівняльну таблицю договору позики та договору банківського вкладу (рахунку).

Тема 20. Договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Навчальний час – 4 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

До суду звернулось підприємство «Світоч», яке займається виробництвом кондитерських виробів за захистом свого порушеного права інтелектуальної власності на комерційне найменування. Зазначивши у позовній заяві, що вони зареєстрували своє підприємство ще в 1993 році, а тепер дізналися, що пів року тому було зареєстровано інше підприємство з такою ж назвою.

У запереченні інше підприємство пояснило, що вони займаються виготовленням і продажем світильників та інших освітлюючих приладів, а не кондитерських виробів і тому не порушують прав на комерційне найменування.

Завдання: Чи порушило підприємство по виготовленню світильників право інтелектуальної власності на комерційне найменування?

Практична ситуація 2.**Фабула задачі:**

Приватний підприємець Іванов зареєстрував своє підприємство під назвою «Цезар» і успішно займався підприємницькою діяльністю. Через 2 роки через борги підприємство було ліквідовано.

Завдання: Чи втратив Іванов майнові права інтелектуальної власності на найменування свого колишнього підприємства?

Практична ситуація 3.**Фабула задачі:**

12.08.2019 Курбась написав слова до музики відомого композитора, в результаті чого було створено пісню і оприлюднено її. 20.12.2020 Курбась випадково почув по радіо вірш англійською мовою, який був в точності як ті слова з його пісні.

Завдання: Чи порушено майнове право Курбася?

Практична ситуація 4.**Фабула задачі:**

Столбовий все життя займався написанням романів та їх видавництвом. Після того, як він помер, його діти знайшли його щоденник, в якому він у формі роману виклав майже усе своє життя. Прочитавши його, діти в пам'ять про батька вирішили опублікувати цей роман.

Завдання: Чи мають вони на це право?

Тема 21. Недоговірні зобов'язання, що виникають з односторонніх правомірних дій

Навчальний час – 2 год.

Практичне заняття №1.**Практична ситуація 1.****Фабула задачі:**

Внаслідок недбалого зберігання займистих речовин на дачній ділянці, що належить М., виникла пожежа. Вогнем були охоплені старі господарські будівлі, а також інвентар, що перебував у них, і запаси дров. Власник сусідньої ділянки Т., помітивши наближення вогню до будов, що знаходилися на території його ділянки, спробував привернути увагу М. до ситуації, що створилася, але, переконавшись у безплідності своїх спроб, став гасити пожежу всіма доступними способами. У результаті початих ним дій, а також допомоги підоспілих сусідів пожежу вдалося згасити. Будовам, що належать Т., шкода не була заподіяна, однак сам Т. одержав численні опіки середньої важкості.

Вважаючи, що його дії можуть вважатися такими, що зроблені в інтересах М., Т. звернувся до нього з вимогою про відшкодування вартості ушкодженого одягу, а також про стягнення витрат на лікування у зв'язку з

отриманими опіками. Адвокат М. думав, що пред'явлені вимоги не підлягають задоволенню, тому що дії Т. можуть уважатися зробленими винятково в інтересах М., оскільки були зроблені насамперед з метою запобігання шкоди майну самого Т.. Тим часом обов'язок щодо відшкодування необхідних витрат і іншого реального збитку закон покладає на особу, в інтересах якого потерпілий діяв. В інтересах же М. можуть уважатися зробленими лише дії по порятунку його майна, і розмір відшкодування у всякому разі не повинен перевищувати вартість цього майна, що вкрай незначна. Не дійшовши згоди, сторони звернулися в суд.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

У місцевій газеті було опубліковане оголошення А., в якому було обіцяно виплатити 3 тис. грн. тому, хто повідомить його про доступні, нешкідливі й швидкодіючі способи позбавитися надлишкової ваги. Через певний час А. одержав на пошті бандероль від Б., співробітника науково-дослідної лабораторії Академії медичних наук, що містила докладний опис вітчизняних і закордонних методик скинення зайвої ваги, що успішно застосовані на практиці. Думаючи, що повідомлені А. відомості повністю відповідають вимогам, що містилися в оголошенні, Б. указав номер свого банківського рахунку, на який просив перерахувати необхідну суму.

У відповіді А. заявив про відмову перерахувати необхідну суму, тому що, на його думку, повідомлені йому відомості не відповідають жодній з вимог, що вказувалися в оголошенні. По-перше, як вбачається з оголошення, його цікавили лише швидкодіючі методи позбавлення надлишкової ваги, тоді як запропоновані Б. методики дають відчутний ефект лише після закінчення 3-4 місяців з моменту застосування. По-друге, майже всі описані Б. методики допускають уживання препарату, що викликає в організмі А. алергійну реакцію, а тому не можуть уважатися нешкідливими. Що стосується препаратів, що не містять зазначеної речовини, то оцінити їх можна лише через деякий час із початку їх вживання. По-третє, вартість пропонованих до вживання препаратів досить висока, у зв'язку із чим вони не доступні для А.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

У засобах масової інформації м. Мукачєво 20 березня було оголошено про проведення публічного конкурсу на право укладання договору на реконструкцію будинку, що належить міській раді. У конкурсі відповідно до його умов могли взяти участь будівельні фірми, що мають ліцензію на право здійснення реконструкції нежитлових об'єктів. Переможець конкурсу одержував також право розмістити за рахунок міської ради на прилеглої до будинку території рекламний щит, що містить фірмове найменування та

перелік основних видів його діяльності. Не пізніше 1 травня суб'єкти господарювання, що беруть участь у конкурсі, повинні були представити проект технічної документації на проведення реконструкції будинку, наступна оцінка якого дозволила б виявити переможця.

4 квітня в тих же засобах масової інформації міська рада оголосила про скасування конкурсу з незалежних від неї причин. Виступаючи з цього приводу, міський голова заявив, що не вбачає в рішенні про скасування конкурсу нічого протизаконного, тим більше це рішення прийнято протягом першої половини встановленого для подання робіт строку.

Наступного дня в раду звернулися будівельні фірми, що приступили до виконання умов конкурсу, з вимогою відшкодувати понесені ними збитки, оскільки рішення про скасування конкурсу є незаконним. Крім того, вони зажадали надання їм права розмістити за рахунок адміністрації свої рекламні щити.

***Завдання:** Проаналізуйте ситуацію. Чи правомірні вимоги будівельних фірм? Що є підставою виникнення зобов'язання з публічного конкурсу й публічної обіцянки нагороди?*

Тема 22. Деліктні зобов'язання

Навчальний час – 6 год.

Практична ситуація 1.

Фабула задачі:

Душевнохворий Симоненко завдав тілесних ушкоджень Котову, пошкодив його автомобіль і розбив годинник.

***Завдання:** Визначте, який вид деліктних зобов'язань має місце в даній ситуації та назвіть його структурні елементи?*

Практична ситуація 2.

Фабула задачі:

Відносно Іваненка було відкрито кримінальне провадження та обрано запобіжний захід у вигляді взяття під варту. У зв'язку з цим Іваненко перебував 6 місяців у слідчому ізоляторі. Під час судового розгляду було встановлено, що в його діяннях відсутній склад кримінального правопорушення. Суд ухвалив виправдувальний вирок.

***Завдання:** На які види відшкодування має право Іваненко? В якому порядку буде поновлено його трудові, житлові та інші права?*

Практична ситуація 3.

Фабула задачі:

Громадянин Федоров, який ніде не працював, під час сварки з сусідом внаслідок отриманої травми від останнього став інвалідом II групи. Через 3 роки після присудження відшкодування, Федоров звернувся до суду з заявою про збільшення його розміру.

Завдання: Чи має потерпілий таке право і на якій підставі?

Практична ситуація 4.

Фабула задачі:

Будівельна організація направила бригаду будівельників для ремонту складського приміщення. Під час ремонтних робіт один з будівельників був травмований. Висновком МСЕК встановлено 60% втрати професійної працездатності.

Будівельна організація відмовилася відшкодувати завдану шкоду, оскільки шкода сталася не з її вини.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

Практична ситуація 5.

Фабула задачі:

Сім'я громадянина Д. складалася із 5 осіб: дружина 42-річного віку, син – студент 19 років, 6-річна донька та мати – пенсіонерка.

В результаті нещасного випадку на будівництві Д. впав із 5-го поверху, отримав травми, від яких помер у лікарні. Його середньомісячний заробіток 16 860 грн.

Завдання: Визначте коло осіб, які мають право на відшкодування шкоди у зв'язку зі смертю годувальника, та розмір відшкодування.

Практична ситуація 6.

Фабула задачі:

Внаслідок виробничої травми, що сталася у червні 2014 року, громадянин С. втратив зір. Підприємство виплачує втрачений заробіток і витрати на протезування та санаторно-курортне лікування. Через великі незручності у зв'язку з втратою зору і неможливістю займатися роботою, на якій пропрацював 26 років, С. у серпні 2014 року звернувся до суду з вимогою про компенсацію йому моральної шкоди.

Завдання: Проаналізуйте ситуацію. Вирішіть спір.

5. Завдання для самостійної роботи

5.1. Орієнтовні тестові завдання для перевірки засвоєння теоретичного матеріалу

Загальні методичні поради:

Тестові завдання виконуються шляхом надання лише однієї правильної відповіді на запропоноване питання. Декілька правильних відповідей на питання не допускається.

Цивільне право (загальна частина)

1. Правочин – це:

- А) дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків;
- Б) цивільно-правовий договір;
- В) контракт

2. Намір осіб, які вчиняють правочин, досягти правого результату називається:

- А) правовий результат;
- Б) ціль правочину;
- В) підстава правочину

3. Наслідками недійсності правочину є:

- А) двостороння реституція та відшкодування шкоди;
- Б) заборона реституції;
- В) відшкодування збитків і моральної шкоди

4. В якій формі належить укладати правочин між фізичною та юридичною особою?

- А) письмовій, крім тих правочинів, які повністю виконуються сторонами в момент їх вчинення;
- Б) письмовій нотаріально посвідченій;
- В) усній

5. Представник здійснює свої повноваження:

- А) виступаючи стороною правочину, який укладає;
- Б) від імені та в інтересах особи, яку представляє;
- В) від власного імені, але в інтересах особи, яку представляє

6. Представником може бути фізична особа:

- А) з повною цивільною дієздатністю;
- Б) з повною або неповною цивільною дієздатністю;
- В) яка є дієздатною та має юридичну освіту

7. Чи має право представник передати свої повноваження іншій особі?

- А) так;
- Б) ні, він зобов'язаний здійснювати повноваження особисто;
- В) ні, окрім випадків, якщо це встановлено договором або законом або якщо це здійснено з метою охорони інтересів особи, яку він представляє

8. Строком є:

- А) певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія, що має юридичне значення;
- Б) певний момент у часі;
- В) певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, що має юридичне значення

9. Терміном є:

- А) певний період у часі, зі спливом якого пов'язана дія чи подія, що має юридичне значення;
- Б) момент у часі, визначений за домовленістю сторін;
- В) певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення

10. Строки набувальної давності відносяться до:

- А) законних строків;
- Б) судових строків;
- В) строків, закріплених правочином

11. Строк, що визначений у півмісяця, дорівнює:

- А) чотирнадцяти дням;
- Б) п'ятнадцяти з половиною дням;
- В) п'ятнадцяти дням

12. За підставами виникнення відповідальність поділяється на:

- А) повну та обмежену;
- Б) договірну та недоговірну;
- В) відшкодування збитків та сплату неустойки

13. Форма та розмір недоговірної відповідальності встановлюються:

- А) договором;
- Б) договором або законом;
- В) виключно законом

14. Сплата неустойки – це:

- А) форма відповідальності;
- Б) вид відповідальності;

В) ознака відповідальності

15. Що з перерахованого не являється ознакою особистих немайнових прав?

- А) невідчужуваність;
- Б) абсолютний характер;
- В) матеріальний характер

16. Можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя являє собою:

- А) поняття особистого немайнового права;
- Б) зміст особистого немайнового права;
- В) вид особистого немайнового права

17. Яке право забезпечує природне існування фізичної особи?

- А) право на ім'я;
- Б) право на індивідуальність;
- В) право на сім'ю

18. Яке право забезпечує соціальне буття фізичної особи?

- А) право на недоторканість житла;
- Б) право на життя;
- В) право на опіку або піклування

19. Зобов'язання, метою яких є забезпечення виконання головного зобов'язання, називаються:

- А) регулятивними;
- Б) охоронними;
- В) акцесорними

20. Договір, сторони якого зобов'язуються протягом певного строку (у певний термін) укласти договір в майбутньому на визначених умовах, називається:

- А) основним;
- Б) попереднім;
- В) договором на користь третьої особи

21. В якій формі має бути укладений попередній договір?

- А) в усній формі;
- Б) в нотаріально посвідченій формі;
- В) у формі, встановленій для основного договору, а якщо форма основного договору не встановлена, – у письмовій формі

22. Оферта – це:

- А) пропозиція укласти договір;
- Б) прийняття пропозиції укласти договір;
- В) відмова від пропозиції укласти договір

23. Акцепт – це:

- А) пропозиція розірвати договір;
- Б) прийняття пропозиції укласти договір;
- В) пропозиція змінити умови договору

24. Неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання, називається:

- А) альтернативною неустойкою;
- Б) виключною неустойкою;
- В) штрафом

25. Неустойка, що стягується понад збитки, називається:

- А) заліковою;
- Б) альтернативною;
- В) штрафною

26. Як відповідають боржник та поручитель перед кредитором у разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого порукою?

- А) як солідарні боржники, якщо договором поруки не встановлено субсидіарну відповідальність поручителя;
- Б) як субсидіарні боржники;
- В) в рівних частках

27. Заклад - це:

- А) застава рухомого майна;
- Б) застава майнових прав;
- В) застава нерухомого майна

28. Гарантом може бути:

- А) дієздатна фізична особа;
- Б) будь-яка юридична особа;
- В) банк, інша фінансова установа, страхова організація

29. Заповідачем може бути:

- А) фізична особа, яка досягла 16-річного віку;
- Б) будь-яка юридична особа;
- В) дієздатна фізична особа

30. Спадкоємцями за законом не можуть бути:

- А) юридичні особи;
- Б) особи, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені живими після відкриття спадщини;
- В) усиновлені діти спадкодавця

31. В якій формі повинен бути складений заповіт?

- А) у письмовій формі і нотаріально посвідчений;
- Б) в усній формі;
- В) в конклюдентній формі

32. Що не входить до складу спадщини?

- А) борги спадкодавця;
- Б) майнові права;
- В) права на аліменти, пенсію, допомогу або інші виплати, встановлені законом

33. Заповіт, в якому заповідач може обумовити виникнення права на спадкування у особи, яка призначена у заповіті, наявністю певної умови, як пов'язаної, так і не пов'язаної з її поведінкою, називається:

- А) секретним заповітом;
- Б) заповітом з умовою;
- В) заповітом подружжя

34. Які особи є спадкоємцями першої черги?

- А) рідні брати та сестри;
- Б) діти, подружжя, батьки;
- В) дід та баба

35. Строк для прийняття спадщини складає:

- А) 6 місяців;
- Б) 1 рік;
- В) 3 місяці

36. Ризик випадкового знищення або пошкодження майна несе:

- А) власник, якщо інше не встановлено договором або законом;
- Б) виключно власник;
- В) особа, яка знищила або пошкодила майно

37. Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб називається:

- А) сервітут;
- Б) емфітевзис;
- В) суперфіцій

38. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови називається:

- А) право господарського відання;
- Б) суперфіцій;
- В) особистий сервітут

39. Негаторний позов – це:

- А) позов про переведення прав і обов'язків покупця за договором купівлі-продажу;
- Б) позов про визначення порядку користування майном;
- В) позов власника про усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпоряджання своїм майном

40. Однією з умов пред'явлення позову про визнання права власності є:

- А) існування перешкод у здійсненні власником права користування та розпоряджання своїм майном;
- Б) викрадення майна у власника або особи, якій він передав майно у володіння;
- В) оспорювання права власності власника майна або невизнання його іншою особою

41. Над якими особами встановлюється піклування?

- А) над малолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та недієздатними особами;
- Б) над неповнолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та недієздатними особами;
- В) над неповнолітніми, які позбавлені батьківського піклування, та особами, обмеженими в дієздатності

42. Хто є учасниками цивільних відносин?

- А) фізичні та юридичні особи;
- Б) фізичні, юридичні особи та держава;
- В) фізичні, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права

43. Правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, називається:

- А) доручення;
- Б) довіреність;
- В) представництво

44. Який із перерахованих правочинів не можна вчиняти через представника?

- А) укладення договору купівлі-продажу нерухомості;
- Б) відмова від спадщини;
- В) отримання заробітної плати

45. Можливість скласти заповіт і бути спадкоємцем називається:

- А) дієздатність;
- Б) трансдієздатність;
- В) тестаментоздатність

46. Можливість обирати собі представника та самому бути представником називається:

- А) трансдієздатність;
- Б) правоздатність;
- В) тестаментоздатність

47. Цивільна дієздатність є обмеженою з моменту:

- А) ухвалення рішення суду;
- Б) набрання рішенням суду законної сили;
- В) настання обставин, що стали підставою обмеження дієздатності

48. Всі майнові права, що входять до складу спадщини, складають:

- А) спадковий актив;
- Б) спадковий пасив;
- В) спадкову масу

49. Хто має право посвідчити заповіт особи, яка перебуває на лікуванні у лікарні, госпіталі, іншому стаціонарному закладі охорони здоров'я?

- А) головний лікар;
- Б) головний лікар та його заступники;
- В) головний лікар, його заступник з медичної частини або черговий лікар

50. Зміст зобов'язання складають:

- А) права та обов'язки його суб'єктів;
- Б) право вимоги;
- В) обов'язки суб'єктів

51. Участь декількох осіб на стороні боржника називається:

- А) активною множинністю;
- Б) новацією;
- В) пасивною множинністю

52. Договір, в якому одна сторона – підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт чи надання послуг кожному, хто до неї звернеться, називається:

- А) публічним;
- Б) договором приєднання;
- В) попереднім

53. Які умови повинна містити оферта?

- А) істотні умови договору;
- Б) має виражати намір особи укласти у майбутньому договір;
- В) істотні умови договору та має бути адресована конкретній особі

54. Чи нараховуються проценти на неустойку?

- А) так;
- Б) ні;
- В) так, якщо інше не передбачено договором

55. Що є предметом цивільного права?

- А) особисті немайнові відносини;
- Б) сукупність правових норм;
- В) майнові та особисті немайнові відносини

56. Цивільне право як галузь права – це:

- А) система знань;
- Б) сукупність категорій та суджень;
- В) система правових норм

57. Методом правового регулювання в цивільному праві є:

- А) метод цивільно-правового регулювання;
- Б) метод примусу;
- В) імперативний метод

58. Правочин, що пов'язаний з особливим ризиком для сторін, називається:

- А) алеаторним;
- Б) фидуціарним;
- В) каузальним

59. Правочин, який є укладеним з моменту досягнення сторонами згоди щодо всіх істотних умов, називається:

- А) реальним;
- Б) двостороннім;
- В) консенсуальним

60. Кому належать продукція, плоди та доходи від речі?

- А) лише власникові речі;
- Б) власникові речі, якщо інше не встановлено договором або законом;
- В) володільцю речі

61. Підставами виникнення представництва є:

- А) договір та закон;
- Б) акт органу юридичної особи;
- В) договір, закон, акт органу юридичної особи та інші підстави, встановлені актами цивільного законодавства

62. Строк чинності особистих немайнових прав автора:

- А) не обмежено в часі;
- Б) 70 років;
- В) 75 років

63. Особа, яка знайшла загублену річ, має право вимагати від її власника (володільця) винагороду в розмірі:

- А) до тридцяти відсотків вартості речі;
- Б) двадцяти п'яти відсотків вартості речі;
- В) до двадцяти відсотків вартості речі

64. Хто набуває право власності на скарб?

- А) виключно держава;
- Б) особа, яка його виявила, окрім випадків передбачених законом;
- В) особи, які виявили його під час розкопок відповідно до їхніх трудових або договірних обов'язків

65. Спадкодавцем може бути:

- А) фізична особа, яка досягла 16-річного віку;
- Б) дієздатна фізична особа;
- В) будь-яка фізична особа незалежно від віку та стану здоров'я

66. Який вид забезпечення виконання зобов'язання може надаватися виключно боржником?

- А) порука;
- Б) неустойка;
- В) застава

67. Чи мають право сторони укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства?

- А) ні;
- Б) так;

В) так, але такий договір має відповідати загальним засадам цивільного законодавства

68. Цивільна правоздатність – це:

- А) здатність особи мати цивільні права;
- В) здатність особи мати цивільні права та виконувати цивільні обов'язки;
- В) здатність особи мати цивільні права та обов'язки

69. Коли виникає та припиняється цивільна правоздатність?

- А) виникає з моменту народження, а припиняється зі смертю;
- Б) виникає з досягненням 14 років, а припиняється зі смертю;
- В) виникає з досягненням 18 років, а припиняється зі смертю

70. Можливість самостійно нести майнову відповідальність називається:

- А) трансдієздатність;
- Б) деліктоздатність;
- В) правочиноздатність

71. З якого віку особа є деліктоздатною?

- А) з 18 років;
- Б) з 16 років;
- В) з 14 років

72. Неповна дієздатність належить особам:

- А) від 14 до 18 років;
- Б) до 14 років;
- В) від 16 до 18 років

73. Які особи є частково дієздатними?

- А) особи, які не досягли 16 років;
- Б) особи, які не досягли 14 років;
- В) особи у віці від 14 до 18 років

74. З якого моменту юридична особа є створеною?

- А) з дня її державної реєстрації;
- Б) з дня подачі документів на державну реєстрацію;
- В) з дня затвердження статуту

75. Юридичною особою є:

- А) будь-які об'єднання громадян;
- Б) фізична особа-підприємець;

В) організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, наділена цивільною правосдатністю та дієдатністю, яка може бути позивачем та відповідачем у суді

Цивільне право (особлива частина)

1. До договору поставки застосовуються загальні положення про?

- А) перевезення;
- Б) купівлю-продаж;
- В) контрактацію сільськогосподарської продукції

2. За загальним правилом обов'язок продавця передати товар вважається виконаним у момент?

- А) досягнення згоди з усіх істотних умов договору в належній формі;
- Б) визначений у договорі;
- В) вручення товару покупцеві, якщо договором установлений обов'язок продавця доставити товар

3. Вкажіть, який спосіб захисту порушених прав покупця у разі придбання товару неналежної якості не передбачений законодавством?

- А) вимога відповідного зменшення покупної ціни;
- Б) вимога безоплатного усунення недоліків товару;
- В) вимога про визнання договору купівлі-продажу недійсним

4. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження товару переходить до покупця з моменту передання йому товару, якщо інше не встановлено?

- А) договором та звичаями ділового обороту;
- Б) законом та звичаями ділового обороту;
- В) договором або законом

5. Позовна давність у зв'язку з недоліками проданого товару складає?

- А) один рік;
- Б) три роки;
- В) п'ять років

6. Строк, встановлений законами або іншими нормативно-правовими актами, зі спливом якого товар вважається непридатним для використання за призначенням, називається?

- А) гарантійний строк;
- Б) строк придатності;
- В) строк служби

7. У разі передання некомплектного товару покупець має право вимагати від продавця за своїм вибором?

А) доукомплектування товару в розумний строк або відмовитися від договору;

Б) пропорційного зменшення ціни або доукомплектування товару в розумний строк;

В) вимагати заміни некомплектного товару на комплектний або вимагати повернення сплаченої грошової суми

8. Договір дарування нерухомої речі укладається в?

А) письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню;

Б) письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації;

В) простій письмовій формі, якщо дарувальник і обдарований є родичами 1-го ступеня споріднення

9. За прострочення виплати ренти платник ренти сплачує одержувачеві ренти?

А) пеню;

Б) проценти;

В) подвійну облікову ставку Національного банку України

10. На майно, передане набувачу за договором довічного утримання?

А) не може бути звернене стягнення протягом життя відчужувача;

Б) не може бути звернене стягнення протягом життя набувача;

В) може бути звернене стягнення після смерті відчужувача та набувача

11. По закінченню строку придатності товару?

А) товар є непридатним для використання;

Б) вимоги до продавця пред'являються лише при наявності конструктивних, технологічних недоліків товару.

В) покупець зобов'язаний повернути товар виготовлювачу для утилізації

12. Якщо продавець не попередив покупця про права трьох осіб на товар?

А) покупець вправі відмовитись від договору або вимагати зниження ціни, якщо він не знав і не міг знати про права трьох осіб на товар;

Б) покупець вправі вимагати зниження ціни або розірвання договору, якщо він не знав і не міг знати про права трьох осіб на товар;

В) праві звернутися до суду з вимогою про визнання такого договору недійсним та вимагати компенсації збитків

13. Договір, за яким виробник сільськогосподарської продукції зобов'язується виробити визначену договором сільськогосподарську продукцію і передати її у власність заготівельникові або визначеному ним одержувачеві, а заготівельник зобов'язується прийняти цю продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору, називається договором?

- А) лізингу;
- Б) роздрібної купівлі-продажу;
- В) контрактації сільськогосподарської продукції

14. Гарантійний строк за договором купівлі-продажу починається з моменту?

- А) оплати вартості товару покупцем;
- Б) передання товару покупцеві, якщо інше не встановлено договором;
- В) початку використання покупцем придбаного товару

15. Договір, що встановлює обов'язок обдарованого вчинити на користь дарувальника будь-яку дію майнового або немайнового характеру?

- А) може бути визнано недійсним;
- Б) не є договором дарування;
- В) є договором пожертви

16. Якщо одержувач ренти передав у власність платника ренти грошову суму, рента встановлюється у розмірі?

- А) установленому актами цивільного законодавства;
- Б) облікової ставки Національного банку України, якщо більший розмір не встановлений договором ренти;
- В) індексу інфляції, якщо більший розмір не встановлений договором ренти

17. Право власності у набувача за договором довічного утримання (догляду) виникає з моменту?

- А) укладення договору;
- Б) передання майна;
- В) смерті відчужувача

18. У результаті розірвання договору довічного утримання у зв'язку з невиконанням або неналежним виконанням набувачем обов'язків за договором право власності на відчужене майно?

- А) залишається у набувача, якщо сума утримання з його сторони не менша вартості цього майна;
- Б) набувається відчужувачем;
- В) набувається відчужувачем за умови сплати різниці вартості майна

19. У разі передання під виплату ренти земельної ділянки або іншого нерухомого майна одержувач ренти набуває право?

- А) застави на це майно;
- Б) володіння і користування цим майном;
- В) притримання такого майна

20. Форма договору дарування з обов'язком передати рухому річ у майбутньому?

- А) усна;
- Б) письмова;
- В) письмова з нотаріальним посвідченням

21. Строк договору піднайму?

- А) не може перевищувати строку договору найму;
- Б) не може перевищувати половини строку договору найму;
- В) не може перевищувати трьох місяців

22. Наймач має право передати річ у піднайм, якщо?

- А) це передбачено договором;**
- Б) про це попереджений наймодавець;
- В) на це є згода наймодавця

23. Договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи?

- А) укладається в письмовій формі;
- Б) укладається в письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню;
- В) підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації

24. Предметом договору лізингу може бути?

- А) неспоживна річ, визначена індивідуальними та родовими ознаками;
- Б) річ, визначена індивідуальними та родовими ознаками та віднесена відповідно до законодавства до основних фондів;
- В) неспоживна річ, визначена індивідуальними ознаками та віднесена відповідно до законодавства до основних фондів

25. Якщо у договорі найму житла строк не встановлений, договір вважається укладеним на?

- А) п'ять років;
- Б) три роки;
- В) один рік

26. Якщо наймачами житла є кілька осіб, їхні обов'язки за договором найму житла є?

- А) субсидіарними;

- Б) солідарними;
- В) визначаються за погодженням між наймодавцем та наймачами

27. Наймач має право дозволити тимчасове проживання у помешканні іншої особи?

- А) за згодою наймодавця;
- Б) без згоди наймодавця, але з попереднім повідомленням останнього;
- В) виключно за рішенням суду

28. Договір оренди житла з викупом укладається?

- А) у письмовій формі;
- Б) у письмовій формі й підлягає нотаріальному посвідченню;
- В) у письмовій формі й підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації

29. Строк договору позички становить?

- А) три місяці;
- Б) один рік;
- В) визначається відповідно до мети користування річчю

30. Правові наслідки неповернення речі після закінчення строку договору?

- А) позичкодавець має право вимагати її примусового повернення, а також відшкодування завданих збитків;
- Б) у зв'язку з неможливістю повернути річ вона не може бути витребувана у користувача;
- В) якщо річ, яка була предметом договору позички, була неякісною, користувач може залишити її у себе

31. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження предмета договору лізингу, якщо інше не встановлено договором, несе?

- А) лізингоодержувач;
- Б) лізингодавець;
- В) лізингодавець та лізингоодержувач і рівних частках

32. Предметом договору найму може бути?

- А) будь-яка річ, визначена родовими ознаками;
- Б) річ, яка визначена індивідуальними ознаками і зберігає свій первісний вигляд при неодноразовому використанні;
- В) річ, яка визначена родовими ознаками і зберігає свій первісний вигляд при неодноразовому використанні

33. Капітальний і поточний ремонт речі за договором прокату здійснює?

- А) наймодавець;
- Б) спільно наймач та наймодавець;
- В) наймач, за законом, з оплатою вартості ремонту наймодавцем

34. Договір найму транспортного засобу за участю фізичної особи?

- А) укладається в письмовій формі;
- Б) укладається в письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню;
- В) підлягає нотаріальному посвідченню та державній реєстрації

35. Наймач має право вселити у житло інших осіб для постійного проживання в ньому за згодою?

- А) виключно наймодавця;
- Б) виключно осіб, які постійно проживають разом з ним;
- В) наймодавця та осіб, які постійно проживають разом з ним

36. За договором оренди житла з викупом комунальні платежі сплачує?

- А) самостійно орендодавець;
- Б) самостійно орендар;
- В) орендодавець та орендар у частках, визначених домовленістю сторін

37. Припинення договору позички можливо у наступних випадках?

- А) річ самочинно передана у користування іншій особі;
- Б) у випадку, якщо річчю користувались не за її призначенням;
- В) у разі смерті фізичної особи або ліквідації юридичної особи, якій річ передано в користування

38. Договір оренди житла з викупом укладається на строк?

- А) до 30-ти років;
- Б) до 25-ти років;
- В) до 20-ти років

39. Наймач за короткостроковим договором найму житла має право?

- А) придбати житло у разі його продажу переважно перед іншими особами;
- Б) здійснювати заміну наймача у договорі на одну з повнолітніх осіб, яка проживає разом з наймачем;
- В) на вселення у житло за взаємною згодою з особами, які постійно проживають разом з наймачем, та за згодою наймодавця інших осіб для постійного проживання у ньому

40. Наймодавець має право відмовитися від договору найму і вимагати повернення речі, якщо наймач не вносить плату за користування річчю протягом?

- А) шести місяців підряд;
- Б) чотирьох місяців підряд;
- В) трьох місяців підряд

41. З'ясуйте, хто несе відповідальність за несхоронність майна, переданого замовником підряднику?

- А) замовник як власник матеріалу;
- Б) замовник і підрядник солідарно;
- В) підрядник у силу закону

42. Якщо замовник не сплатив встановленої ціни роботи або іншої суми, належної підрядникові у зв'язку з виконанням договору підряду, підрядник має право?

- А) притримати результат роботи, а також устаткування, залишок невикористаного матеріалу та інше майно замовника, що є у підрядника;
- Б) продати результат роботи, задовольнивши свої вимоги за рахунок його вартості, а різницю в ціні повернути замовникові;
- В) вимагати сплати неустойки у розмірі подвійної облікової ставки НБУ за кожен день прострочення

43. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження (псування) матеріалу після настання строку здачі підрядником визначеної договором підряду роботи несе?

- А) замовник;
- Б) сторона, яка пропустила строк, якщо інше не встановлено договором або законом;
- В) сторона, яка надала матеріал

44. За договором побутового підряду підрядник виконує роботу?

- А) тільки зі свого матеріалу;
- Б) тільки з матеріалу замовника;
- В) зі свого матеріалу, а за бажанням замовника – з його матеріалу

45. У разі нез'явлення замовника за одержанням роботи або іншого ухилення від її прийняття підрядник у договорі побутового підряду має право?

- А) письмово попередивши замовника за два місяці, продати предмет договору побутового підряду за розумну ціну;
- Б) передати результат робіт у комунальну власність;
- В) укласти договір пожертви щодо предмета договору побутового підряду

46. З'ясуйте, чи має право замовник відмовитися від оплати робіт або послуг, не передбачених договором побутового підряду?

А) має право, якщо підрядник не використовує своє право на притримання результату роботи;

Б) не має права, оскільки робота або послуга вже виконана;

В) має право в силу закону

47. Власником об'єкта будівництва або результату інших будівельних робіт, якщо інше не передбачено договором до їх здачі замовникові, є?

А) замовник;

Б) підрядник;

В) замовник та підрядник

48. Вкажіть, за чий рахунок здійснюється організація та прийняття робіт, виконаних за договором будівельного підряду, а саме за рахунок?

А) підрядника;

Б) замовника, якщо інше не встановлено договором;

В) органів місцевого самоврядування, якщо вони беруть участь у прийнятті робіт

49. Дайте відповідь, чи має право замовник залучати інших осіб (субвиконавців) до виконання дослідно-конструкторських і технологічних робіт?

А) має право лише за згодою замовника;

Б) не має права в силу закону;

В) має право, якщо інше не встановлено договором

50. Плата за виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт, встановлена договором?

А) може бути зменшена, якщо це передбачено законом;

Б) може бути зменшена замовником на його власний розсуд, якщо фактично одержані результати не відповідали результатам, передбаченими договором;

В) може бути зменшена замовником, якщо можливість такого зменшення та його межі були передбачені за домовленістю сторін

51. У разі неможливості виконати договір про безоплатне надання послуг, що виникла з вини замовника або внаслідок непереборної сили, замовник зобов'язаний?

А) виплатити виконавцеві розумну плату;

Б) виплатити виконавцеві плату, встановлену договором;

В) відшкодувати виконавцеві усі фактичні витрати, необхідні для виконання договору

52. Збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором?

- А) за умови умисного заподіяння збитків;
- Б) за наявності його вини;
- В) якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим унаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено договором або законом

53. Договір чартеру (фрахтування) характеризується?

- А) перевезенням пасажирів чи вантажу у межах території однієї держави;
- Б) здійсненням перевезення за єдиним транспортним документом різними видами транспорту;
- В) наданням за плату всієї або частини місткості в транспортному засобі на один або декілька рейсів для перевезення вантажу або з іншою метою

54. У разі відмови пасажирів від перевезення з причин затримки відправлення транспортного засобу перевізник зобов'язаний пасажирів?

- А) повернути провізну плату;
- Б) повернути провізну плату та упущену вигоду;
- В) відшкодувати упущену вигоду

55. Предметом договору транспортного експедирування є?

- А) здійснення перевезення вантажу;
- Б) здійснення дій юридичного та/або фінансового характеру в сфері перевезення пасажирів;
- В) послуги, пов'язані з виконанням або організацією виконання договору перевезення вантажу

56. Будь-яка із сторін договору має право відмовитися від договору транспортного експедирування, попередивши про це другу сторону?

- А) за 15 днів до припинення договору;
- Б) за 30 днів до припинення договору;
- В) у розумний строк

57. У договорі зберігання, де зберігачем виступає професійний зберігач, у разі відмови поклаждавця передати річ, зберігач?

- А) має право витребувати річ на виконання досягнутих домовленостей;
- Б) має право вимагати відшкодування збитків, завданих йому у зв'язку з тим, що зберігання не відбулося;
- В) має права вимагати передання речі на зберігання

58. Якщо строк зберігання речі не встановлено договором, зберігач зобов'язаний зберігати річ?

- А) протягом одного місяця;
- Б) протягом двох місяців;
- В) до пред'явлення поклажодавцем вимоги про її повернення

59. Готель відповідає за схоронність речей, внесених до готелю особою, яка проживає у ньому, з моменту?

- А) окремого передання речей працівникам готелю;
- Б) внесення у спеціальне відведене для особи приміщення або передання працівникам готелю;
- В) внесення плати за зберігання речей

60. До зберігання речей в автоматичних камерах схову самообслуговування (АКСС) застосовуються положення про договір?

- А) ренти;
- Б) найму;
- В) перевезення пасажирів

61. У разі неможливості виконати договір про безоплатне надання послуг, що виникла з вини замовника або внаслідок непереборної сили, замовник зобов'язаний?

- А) виплатити виконавцеві розумну плату;
- Б) виплатити виконавцеві плату, встановлену договором;
- В) відшкодувати виконавцеві усі фактичні витрати, необхідні для виконання договору

62. Збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором?

- А) за умови умисного заподіяння збитків;
- Б) за наявності його вини;
- В) якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим унаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено договором або законом

63. Договір чартеру (фрахтування) характеризується?

- А) перевезенням пасажирів чи вантажу у межах території однієї держави;
- Б) здійсненням перевезення за єдиним транспортним документом різними видами транспорту;
- В) наданням за плату всієї або частини місткості в транспортному засобі на один або декілька рейсів для перевезення вантажу або з іншою метою

64. У разі відмови пасажирів від перевезення з причин затримки відправлення транспортного засобу перевізник зобов'язаний пасажирів?

- А) повернути провізну плату;
- Б) повернути провізну плату та упущену вигоду;
- В) відшкодувати упущену вигоду

65. Предметом договору транспортного експедирування є?

- А) здійснення перевезення вантажу;
- Б) здійснення дій юридичного та/або фінансового характеру в сфері перевезення пасажирів;
- В) послуги, пов'язані з виконанням або організацією виконання договору перевезення вантажу

66. Будь-яка із сторін договору має право відмовитися від договору транспортного експедирування, попередивши про це другу сторону?

- А) за 15 днів до припинення договору;
- Б) за 30 днів до припинення договору;
- В) у розумний строк

67. У договорі зберігання, де зберігачем виступає професійний зберігач, у разі відмови поклажодавця передати річ, зберігач?

- А) має право витребувати річ на виконання досягнутих домовленостей;
- Б) має право вимагати відшкодування збитків, завданих йому у зв'язку з тим, що зберігання не відбулося;
- В) має права вимагати передання речі на зберігання

68. Якщо строк зберігання речі не встановлено договором, зберігач зобов'язаний зберігати річ?

- А) протягом одного місяця;
- Б) протягом двох місяців;
- В) до пред'явлення поклажодавцем вимоги про її повернення

69. Готель відповідає за схоронність речей, внесених до готелю особою, яка проживає у ньому, з моменту?

- А) окремого передання речей працівникам готелю;
- Б) внесення у спеціальне відведене для особи приміщення або передання працівникам готелю;
- В) внесення плати за зберігання речей

70. До зберігання речей в автоматичних камерах схову самообслуговування (АКСС) застосовуються положення про договір?

- А) ренти;
- Б) найму;
- В) перевезення пасажирів

71. Обіцянка винагороди є публічною, якщо вона сповіщена?

- А) двом чи більше особам;
- Б) у засобах масової інформації або іншим чином невизначеному колу осіб;
- В) у засобах масової інформації або іншим чином конкретно визначеному колу осіб

72. Якщо завдання у разі публічної обіцянки винагороди без оголошення конкурсу було виконано декількома особами одночасно, то?

- А) винагорода виплачується кожній особі в повному обсязі;
- Б) розмір винагороди для кожної з осіб встановлюється за рішенням суду;
- В) винагорода розподіляється між ними порівну

73. Зобов'язання у зв'язку з публічною обіцянкою винагороди припиняється у разі?

- А) передання результату особою, яка першою виконала завдання;
- Б) публічним оголошенням про припинення завдання;
- В) зміною умов публічної обіцянки

74. Дайте відповідь, чи має особа право на відшкодування фактично зроблених витрат за вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення?

- А) так;
- Б) так, якщо вони були виправдані обставинами, за яких були вчинені дії;
- В) ні, крім випадків, коли така особа понесла певні витрати

75. При рятуванні майна фізичної або юридичної особи розмір відшкодування не може перевищувати?

- А) суми у 50 % вартості майна, що рятувалося;
- Б) суми у 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян;
- В) вартості майна, яке рятувалося

5.2. Створення презентацій у PowerPoint

Загальні методичні рекомендації:

Мультимедійна презентація містить текстові матеріали, фотографії, малюнки, слайд-шоу, звукове оформлення і дикторський супровід, аудіо та відеофрагменти і анімації.

1. При оформленні мультимедійної презентації необхідно дотримуватися єдиного стилю подання інформації.

2. Всі слайди презентації повинні бути виконані в програмі Microsoft PowerPoint будь-якої версії в єдиному стилі.

3. Розмір файлу повинен бути не більш ніж 2Мб, кількість слайдів 10-15.

4. Має бути титульний, інформаційний та підсумковий слайди.
 5. Титульний слайд повинен відображати тему презентації і хто її виконав (прізвище, ім'я, навчальна група, курс, факультет).
 6. На підсумковому слайді вказується список використаних джерел та стислий висновок роботи.
 7. Формат слайдів. Параметри сторінки: - розмір слайдів - екран; орієнтація - альбомна; ширина - 24 см.; висота - 18см.; нумерація слайдів з «1».
 8. Формат видачі слайдів - «Презентація на екрані».
 9. Оформлення слайдів: шрифти для використання: TimesNewRoman, Arial, ArialNarrow. Не дозволяється змішувати різні типи шрифтів в одній презентації.
 10. Написання: звичайний, курсив, напівжирний; колір і розмір шрифту має бути підібраний так, щоб всі надписи чітко читати на обраному полі слайду.
 10. У титульному і підсумковому слайді використання анімаційних об'єктів не допускається.
 11. Слайди не переповнювати текстом.
 12. Використовувати прості слова та речення.
 13. Вимоги до інформації: науковість, логічність, доступність, однозначність, лаконічність, завершеність, достовірність, сучасність, достатність.
 14. Недопустимість граматичних та інших помилок.
 15. На одному слайді не рекомендується використовувати більш ніж 3 кольори: один для фону (світлий), другий для заголовку, третій для тексту.
 16. Таблична інформація вставляється до слайду як таблиця текстового процесора MS Word або табличного процесора MS Excel. Але не слід використовувати таблиці з великою кількістю даних.
 17. Діаграми готуються з використанням майстра діаграм табличного процесора MS Excel.
 18. Надписи до ілюстрованого матеріалу повинні відповідати його змісту.
 19. Файлу мультимедійної презентації надати ім'я та розширення ppt. Наприклад: Петренко А. С- petrenko_as.ppt або as_petrenko.ppt
- Примітка:** у презентації розміщувати тільки оптимізовані (стислі) високої якості зображення.

Приблизна тематика (напрямок розробки) презентацій у PowerPoint, що пропонуються (відповідно до структури навчальної дисципліни)

Цивільне право (загальна та особлива частини)

1. Загальна характеристика майнових відносин, що регулюються цивільним правом.
2. Інститут безвісної відсутності особи в цивільному праві.
3. Визнання фізичної особи померлою: поняття, підстави та правові наслідки.

4. Загальна характеристика інституту юридичної особи в цивільному праві.
5. Поняття та класифікація речей як об'єктів цивільного права.
6. Правовий режим рухомих та нерухомих речей в цивільному праві.
7. Поняття та види цінних паперів як об'єктів цивільного права.
8. Результати творчої діяльності як об'єкти цивільного права.
9. Інформація як об'єкт цивільного права.
10. Поняття та види представництва.
11. Поняття і правова природа речового права.
12. Обмеження та обтяження права власності.
13. Поняття та загальна характеристика інституту приватної власності.
14. Право довірчої власності в цивільному праві України.
15. Право власності юридичних осіб.
16. Право державної власності.
17. Право комунальної власності.
18. Загальна характеристика інституту спільної часткової власності.
19. Особливості (поняття і зміст) права власності в англосаксонській системі права.
20. Загальна характеристика інституту спільної сумісної власності.
21. Віндикаційний позов як речово-правовий спосіб захисту права власності.
22. Негаторний позов як речово-правовий спосіб захисту права власності.
23. Зобов'язально-правові способи захисту права власності.
24. Особисті та майнові права авторів за законодавством України.
25. Захист авторського та суміжних прав.
26. Право промислової власності.
27. Особисті та майнові права винахідників за законодавством України.
28. Захист прав авторів винаходів та корисних моделей.
29. Права на знаки для товарів і послуг та їх захист.
30. Міжнародна охорона авторських прав.
31. Правове регулювання інформаційних відносин в Україні.
32. Розвиток законодавства України у сфері інформаційних технологій.
33. Держава та інші публічно-правові утворення як суб'єкти цивільного права.
34. Попередній договір та протокол про наміри у системі договірних зв'язків.
35. Договори роздрібної купівлі-продажу з окремими нетиповими умовами
36. Правове регулювання купівлі-продажу іноземної валюти.
37. Договір аукціонного продажу.
38. Правове регулювання благодійної діяльності.
39. Договір короткострокового найму житла.
40. Договір про надання медичних послуг.
41. Договір про надання туристичних послуг.

42. Договір про надання освітніх послуг.
43. Порівняльна характеристика договору банківського вкладу і договору зберігання в банківській скриньці.
44. Умови та порядок додержання нотаріальної форми договорів у цивільному праві.
45. Особливості відповідальності малолітніх та неповнолітніх осіб у деліктних зобов'язаннях.
46. Ліцензійні договори на використання об'єктів промислової власності.
47. Авторський договір.
48. Порівняльно-правова характеристика спадкового договору, заповіту і договору довічного утримання.

6. Індивідуальні завдання

6.1. Підготовка рефератів

Загальні методичні рекомендації:

Реферат (доповідь) оформлюється у вигляді письмової роботи в обсязі 5-7 сторінок. Представляється на папері та електронному носії.

Приблизна тематика рефератів, доповідей (відповідно до структури навчальної дисципліни):

Цивільне право (загальна та особлива частини)

1. Поняття фізичної особи як людини. Поняття та зміст цивільної правоздатності фізичної особи.
2. Поняття та види дієздатності фізичної особи.
3. Підстави та правові наслідки обмеження фізичної особи у дієздатності та визнання її недієздатною.
4. Підстави та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою.
5. Поняття та ознаки юридичної особи.
6. Правоздатність та дієздатність юридичних осіб та порядок їх реалізації.
7. Порядок виникнення та припинення юридичних осіб.
8. Види юридичних осіб.
9. Поняття та значення опіки та піклування.
10. Підстави встановлення опіки та піклування.
11. Права та обов'язки опікунів та піклувальників.
12. Припинення опіки та піклування.
13. Речі як об'єкти цивільних прав.
14. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних прав.
15. Цінні папери як об'єкти цивільних прав.
16. Дії (результати робіт, послуги) як об'єкти цивільних прав.
17. Нематеріальні та особисті немайнові блага як об'єкти цивільного права.

18. Поняття та значення строків і термінів у цивільному праві.
19. Види строків.
20. Поняття та види строків позовної давності.
21. Підстави зупинення та переривання перебігу позовної давності.
22. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.
23. Поняття та значення цивільно-правової відповідальності.
24. Види та форми цивільно-правової відповідальності.
25. Умови цивільно-правової відповідальності.
26. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
27. Поняття та засоби захисту права власності.
28. Віндикаційний позов.
29. Негаторний позов.
30. Позов про визнання права власності.
31. Поняття та види способів забезпечення виконання зобов'язань.
32. Неустойка.
33. Порука.
34. Гарантія.
35. Завдаток.
36. Притримання.
37. Застава.
38. Поняття спадщини.
39. Підстави спадкування за законом.
40. Коло спадкоємців за законом.
41. Особливості спадкування окремих видів майна.
42. Прийняття та відмова від спадщини.
43. Поняття та ознаки правочину.
44. Класифікація правочинів.
45. Умови дійсності правочинів.
46. Види недійсних правочинів.
47. Правові наслідки визнання правочину недійсним.
48. Поняття та юридична характеристика договору найму (оренди).
49. Права та обов'язки сторін договору найму (оренди).
50. Припинення договору найму (оренди).
51. Договір прокату. Договір лізингу.
52. Поняття та істотні умови договору найму (оренди) житла.
53. Права наймача житла.
54. Обов'язки сторін за договором.
55. Підстави розірвання договору найму (оренди) житла.
56. Поняття та юридична характеристика договору підряду.
57. Істотні умови договору підряду.
58. Права та обов'язки сторін за договором підряду.
59. Відповідальність сторін за порушення умов договору підряду.
60. Договір побутового підряду.
61. Правове регулювання перевезень та їх види.

62. Поняття та юридична характеристика договору перевезення вантажу.
63. Права та обов'язки сторін за договором перевезення вантажу.
64. Відповідальність сторін за договором перевезення вантажу.
65. Договір перевезення пасажирів та багажу.
66. Поняття, види та форми страхування.
67. Поняття та юридична характеристика договору страхування.
68. Права та обов'язки сторін.
69. Порядок здійснення страхових виплат.
70. Припинення договору страхування.
71. Поняття та значення договору зберігання.
72. Права та обов'язки сторін.
73. Відповідальність сторін.
74. Характеристика спеціальних видів зберігання.
75. Юридична природа поняття джерела підвищеної небезпеки.
76. Класифікація джерел підвищеної небезпеки.
77. Умови відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.
78. Особливості суб'єктного складу у зобов'язаннях, що виникають внаслідок завдання шкоди джерелом підвищеної небезпеки.
79. Обставини, що звільняють від відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.
80. Умови відповідальності за шкоду, завдану життю та здоров'ю фізичної особи.
81. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.
82. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого.

6.2. Підготовка наукових досліджень (рукопис) тез доповідей для участі в наукових заходах

Підготовка наукових досліджень здійснюється відповідно до **Методичних рекомендацій щодо підготовки наукових досліджень здобувачами вищої освіти у Національній академії внутрішніх справ** (*Методичні рекомендації щодо підготовки наукових досліджень здобувачами вищої освіти у Національній академії внутрішніх справ / Н.В. Стратулат, М.С. Галій, Г.П. Проценко, В.Ю. Рябок; Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2019. 50 с. URL: <https://www.naiu.kiev.ua/naukova-diyalnist/naukova-diyalnist-pereminного-skladu/metodychni-rekomendacii-190320.pdf>*).

Приблизна тематика наукових досліджень:

1. Особливості судового захисту цивільних прав в умовах воєнного стану.
2. Правовий статус правонаступників в цивільному процесі.

3. Процесуальні особливості участі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в цивільному судочинстві.
4. Процесуальна рівноправність сторін у цивільному судочинстві.
5. Забезпечення захисту таємниці в цивільному судочинстві.
6. Збір доказів у цивільному процесі.
7. Проблеми класифікації доказів і засобів доказування.
8. Оцінка доказів (загальні правила).
9. Забезпечення доказів: підстави і порядок.
10. Сучасні форми інформування учасників цивільного процесу.
11. Представництво прокурором інтересів громадян та держави у позовному провадженні відповідно до цивільного процесуального законодавства України.
12. Характеристика джерел цивільного процесуального права. Аналогія права та аналогія закону.
13. Міжнародні договори і угоди як джерела цивільного процесуального права.
14. Принцип об'єктивної істини в цивільному судочинстві: наукові підходи вчених-процесуалістів.
15. Проблеми реалізації принципу гласності в сучасному цивільному процесі.
16. Особливості реалізації принципу одноособового і колегіального розгляду цивільних справ в цивільному процесі: проблеми теорії і практики.
17. Особливості складу осіб, які беруть участь в справі: наукові концепції.
18. Особливості складу осіб, які сприяють здійсненню правосуддя: питання теорії і практики.
19. Юридична природа мирової угоди.
20. Правова природа провадження у зв'язку з нововиявленими обставинами.
21. Право на донорство в Україні в умовах воєнного стану як прояв формування розуміння населенням України шанобливого ставлення до Захисників та Захисниць України
22. Договір обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів
23. Реалізація права власності в Україні
24. Договір лотереї
25. Договір азартної гри
26. Спадкоємці, які мають право на обов'язкову частку у спадщині
27. Заповіт подружжя
28. Публічна обіцянка винагороди за допомогу в розкритті злочинів
29. Припинення права власності на зруйноване майно
30. Захист права інтелектуальної власності в сучасних умовах
31. Право користування чужою земельною ділянкою: емфітевзис та суперфіцій.

32. Правове регулювання фактичних шлюбних відносин.
33. Право на житло та його реалізація в Україні під час дії воєнного стану
34. Правочини з дефектами форми.
35. Оголошення фізичної особи померлою.
36. Індивідуалізація фізичної особи та її правове значення.
37. Опіка над майном особи під час дії воєнного стану
38. Види юридичних осіб за цивільним законодавством України.
39. Товариство з обмеженою відповідальністю: цивільно-правовий аспект.
40. Товариство з додатковою відповідальністю: цивільно-правовий аспект.
41. Ліквідація юридичної особи.
42. Речі як об'єкти цивільного права.
43. Право власності на землю (земельну ділянку).
44. Правовий режим службових творів.
45. Право спільної часткової власності.
46. Право спільної сумісної власності.
47. Позовна давність у цивільному праві.
48. Звичай як джерело цивільного права.
49. Відшкодування (компенсація шкоди) фізичній особі, яка потерпіла від кримінального правопорушення внаслідок військових дій.
50. Відшкодування моральної шкоди як спосіб захисту авторських прав.

6.3. Відповідно до навчального плану із навчальної дисципліни «Цивільне право» передбачена підготовка курсових робіт.

Підготовка курсової роботи здійснюється відповідно до Положення про курсову роботу в Національній академії внутрішніх справ, затвердженого рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 24.02.2021
 Протокол № 5/13-5 (URL: <https://okop.nai.au.kiev.ua/assets/files/example3/kursova%20robota.pdf>).

Приблизна тематика курсових робіт

1. Правосуб'єктність фізичної особи за законодавством України.
2. Юридичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин.
3. Опіка та піклування в цивільному праві.
4. Об'єкти цивільних прав.
5. Інформація як об'єкт цивільних прав.
6. Правочини в цивільному праві України.
7. Недійсні правочини в цивільному праві України.
8. Особливості реалізації та захисту особистих немайнових прав фізичної особи.
9. Захист прав та інтересів учасників цивільних правовідносин.

10. Строки в цивільному праві України.
11. Відповідальність в цивільному праві України.
12. Право власності як інститут цивільного права України.
13. Садиба як об'єкт права власності.
14. Захист права власності: цивільно-правові аспекти.
15. Особливості захисту та охорони авторських прав.
16. Авторське право на літературні твори: особливості правової регламентації.
17. Авторське право на твори науки: особливості правової регламентації.
18. Право промислової власності на винаходи та корисну модель: особливості правової регламентації.
19. Засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу, товарів та послуг як об'єкти права інтелектуальної власності.
20. Цивільно-правовий договір.
21. Забезпечення виконання зобов'язання за законодавством України.
22. Особливості правового регулювання застави як способу забезпечення виконання зобов'язання.
23. Порука та гарантія: теорія та практика застосування.
24. Спадкування за заповітом: особливості правового регулювання.
25. Спадкування за законом: теорія та практика застосування.
26. Особливості договору купівлі-продажу.
27. Договір дарування у цивільному праві України.
28. Пожертва як особливий вид договору дарування.
29. Договір довічного утримання (догляду): особливості правового регулювання.
30. Договір найму (оренди): правове регулювання та види.
31. Юридична природа договору найму (оренди) транспортного засобу.
32. Правове забезпечення договору найму (оренди) земельної ділянки.
33. Цивільно-правові аспекти договору фінансового лізингу в Україні.
34. Договір найму (оренди) житла.
35. Договір підряду.
36. Особливості правового регулювання договору побутового підряду.
37. Юридична природа договору перевезення вантажу та його види.
38. Договір перевезення пасажирів та багажу.
39. Договір зберігання: особливості правового регулювання за законодавством України.
40. Цивільно-правове регулювання договору страхування.
41. Особливості правового регулювання договору доручення.
42. Особливості правового регулювання договору комісії.
43. Особливості правового регулювання договору управління майном.
44. Цивільно-правове регулювання договору позики.
45. Недоговірні зобов'язання в цивільному праві України.
46. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.

47. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист.

48. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.

49. Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.

50. Відшкодування шкоди, завданої особами з дефектами волі.

51. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

52. Правовий інститут компенсації моральної шкоди та сфера його дії.

53. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.

54. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого.

55. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

7. Методи навчання

Під час освітнього процесу використовуються наступні методи навчання:

1) Інтерактивні методи:

✓ Відповіді на запитання і опитування думок студентів у форматі полілогу або групової бесіди.

✓ Аналіз історій і ситуацій.

✓ Дискусії, дебати, полеміки.

✓ Мозковий штурм.

✓ Відпрацювання навичок.

✓ Ігрове перевтілення.

2) Активні методи:

✓ Моделювання професійної діяльності.

✓ Навчання інших.

✓ Метод активних ігор.

3) Інноваційні методи:

✓ Компетентнісний (відповідно до ОПП ЗВО).

✓ Інтегровані методи навчання (безпосередньо такі - заняття-ділова зустріч, заняття-навчальна конференція, заняття-інсценування),

✓ Проєктно-дослідницький метод.

✓ Робота з інформацією (відеоогляд, сторітелінг - за конкретно заданим напрямком).

4) Практичні методи:

✓ Практичні роботи.

✓ Вправи.

✓ Творчі роботи.

5) Методи дистанційного навчання:

- ✓ Відеоконференції в форматі лекцій або семінарів. Зв'язок студентів з викладачем забезпечують різноманітні сучасні платформи, такі як: Zoom, Moodle;
- ✓ Онлайн дискусії;
- ✓ Індивідуальне і групове консультування. Викладач дає додаткові роз'яснення щодо виконання завдань через чати та e-mail-надсилання;
- ✓ Віддалені практикуми і тестування;
- ✓ Відеозаписи лекцій;
- ✓ Вікторини, бліц-опитування, квізи;

8. Форми та методи контролю, критерії оцінювання результатів навчання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача вищої освіти при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є такі:

- виконання всіх видів навчальної роботи, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих нормативних та доктринальних джерелах;
- вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач;
- вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

8.1. Оцінювання результатів поточної роботи (завдань, що виконуються на семінарських, практичних та консультаціях, результати самостійної роботи осіб, що навчаються) рекомендується проводити за критеріями:

Завдання, задачі, роботи (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково або невчасно, а відповідь містить суттєві помилки методичного характеру;
- 60% - завдання виконано повністю, але невчасно, а відповідь містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте відповідь містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

8.2. Ситуаційні справи, конкретні ситуації та інші завдання творчого характеру (% від кількості балів, виділених на завдання із заокругленням до цілого числа):

- 0% - завдання не виконано;
- 40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;
- 60% - завдання виконано повністю і вчасно, висновки містять окремі недоліки, судження особи, що навчається не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;
- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте висновки містять окремі несуттєві недоліки несистемного характеру;
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

8.3. Рейтингова система оцінювання результатів навчання

8.3.1. Нормативне підґрунтя встановлення рейтингу компетентності здобувачів

Нормативним підґрунтям встановлення рейтингу компетентності є Закон України «Про вищу освіту». Відповідно до статті 50 Закону України «Про вищу освіту» формами організації освітнього процесу є: 1) навчальні заняття; 2) самостійна робота; 3) практична підготовка; 4) контрольні заходи.

Розподіл балів, з яких формується рейтинг компетентності здобувача, відбувається між поточним контролем (60 балів) та підсумковим контролем (40 балів).

8.3.2. Рейтинг компетентності здобувачів з навчальної дисципліни

Рейтинг компетентності з навчальної дисципліни, що забезпечуються кафедрою включає *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) та *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи). Що відповідає пропорції за 100-бальною шкалою.

Якщо здобувач виявляє бажання займатися науковою роботою то йому додатково до підсумкового рейтингу компетентності з дисципліни можуть бути зараховані *бали наукової роботи*. У разі зарахування додаткових балів за результатами наукової роботи загальний рейтинг компетентності здобувача з навчальної дисципліни не може перевищувати 100 балів⁴.

Якщо сумарний рейтинг компетентності здобувача складає менше 60 балів він вважається таким, що має академічну заборгованість.

⁴Тобто даний рейтинг є додатковим і у разі перевищення 100 бальної шкали зменшується на ту кількість балів які її перевищують. Наприклад, *рейтинг компетентності з навчальної роботи* (аудиторна робота та самостійна робота) – 55 балів, *рейтинг компетентності з підсумкового контролю* (контрольні заходи) – 35 балів, *рейтингові бали за наукову роботу* – 20 балів, сума 55+35+20=110, *загальний рейтинг компетентності здобувача вищої освіти* - 100 балів.

8.3.3. Рейтинг з навчальної роботи здобувача

Відповідно до структури навчального плану навчальна робота складається з *аудиторної роботи* (лекційні, семінарські заняття) і *самостійної роботи*.

Оцінювання компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне навчальне заняття та виставлення балів від 2 до 5 (табл. 1-3).

Таблиця 1

(Частина – I)

Накопичення балів з тем за усі види робіт													Підсумковий контроль		Підсумкова кількість балів
													залік		
Мах 60%													Мах 40%		Мах 100%
Тема 1.	Тема 2.	Тема 3.	Тема 4.	Тема 5.	Тема 6.	Тема 7.	Тема 8.	Тема 9.	Тема 10.	Тема 11.	Самост. роб.	40		100	
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5				

Таблиця 2

(Частина – II)

Накопичення балів з тем за усі види робіт								Підсумковий контроль		Підсумкова кількість балів
								залік		
Мах 60%								Мах 40%		Мах 100%
Тема 12.	Тема 13.	Тема 14.	Тема 15.	Тема 16.	Тема 17.	Самост. роб.	40		100	
5	5	5	5	5	5	30				

Таблиця 3

(Частина – III)

Накопичення балів з тем за усі види робіт						Підсумковий контроль	Підсумкова кількість балів
						екзамен	
Max 60%						Max 40%	Max 100%
Тема 18.	Тема 19.	Тема 20.	Тема 21.	Тема 22.	Самост. роб.	40	100
5	5	5	5	5	35		

Важливо пам'ятати, що бали це не число, що отримуються в результаті вимірювань і обчислень, а приписане оціночне судження. Виставляючи бали, науково-педагогічний працівник має їх обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 4).

Таблиця 4

Характеристика оцінювання рівня компетентності здобувача

Бали	Критерій оцінювання компетентності
2 ⁵	Незадовільний рівень компетентності. У здобувача відсутні знання навчального матеріалу або він відмовляється відповідати на запитання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни. Здобувач має <i>фрагментарні знання</i> , що базуються на попередньому досвіді. Не здатен формулювати визначення понять, класифікаційні критерії та тлумачити їхній зміст. Не може використовувати знання при вирішенні практичних завдань.
3	Достатній рівень компетентності. Здобувач має <i>базові знання</i> з навчальної дисципліни. Формулює юридичні поняття, класифікаційні критерії, але допускає інтерпретаційні помилки. Може виокремити ознаки явища та їх охарактеризувати (риси, властивості, аспекти). Відповідь надається за одним джерелом навчальної літератури. При відтворенні знань застосовує репродуктивний тип мислення, відсутнє системне викладення навчального матеріалу. Не вмie доказово обґрунтовувати свої судження, допускає неточності при використанні знань для вирішення практичних завдань.
4	Добрий рівень компетентності. Здобувач має <i>грунтовні знання</i> навчального матеріалу, але під час відповіді допускає незначні помилки. Володіє категоріально-понятійним апаратом та здатен використовувати знання для вирішення практичних завдань. Може охарактеризувати

⁵Здобувачу слід пам'ятати, що отримання зазначеного балу негативно впливає на загальний рейтинг компетентності і може привести до академічної заборгованості.

	склад (зміст) явища (або внутрішню побудову явища) та його елементів. Може обґрунтувати призначення явища, яке конкретизується у його функціях (напрямках впливу на інші явища). Може навести подібність та відмінність з іншими спорідненими та протилежними явищами. Відповідь надається за декількома джерелами навчальної літератури, з посиланням на нормативно-правові акти та наведенням прикладів. При відтворенні знань застосовує продуктивний тип мислення.
5	Відмінний рівень компетентності. Здобувач має <i>системні знання</i> глибоко і повно засвоїв увесь навчальний матеріал, в якому легко орієнтується, володіє категоріально-понятійним апаратом, вміє пов'язувати теорію з практикою, вирішувати практичні завдання, висловлювати і обґрунтовувати свої судження. Може навести особливості інтерпретації правових явищ в різних теоріях, загальне та відмінне в різних позиціях вчених, як в національному так і в міжнародному та європейському праві (в межах часу, предмету, простору). Здатен обґрунтувати перспективи розвитку правових явищ в Україні. Відповідь надається на основі знань державних програм, концепцій, проектів нормативно-правових актів, а також наукових досліджень вітчизняних та закордонних вчених. Даний рівень компетентності передбачає грамотний, логічний виклад відповіді (як в усній, так і в письмовій формі), якісне зовнішнє оформлення. При відтворенні знань застосовує евристичний тип мислення.

Рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача з дисципліни, визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача, отриманого на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни та помноженого на коефіцієнт K_1 ($K_1=60:5=12$) з округленням результату до цілого числа.

Середній бал здобувача визначається шляхом додавання усіх балів отриманих на семінарських та практичних заняттях з урахуванням роботи на лекційних заняттях та самостійної роботи протягом опанування навчальної дисципліни, поділених на кількість відповідей здобувача з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁶. При визначенні середнього балу здобувача необхідною умовою його зарахування є те, що відповідні бали мають бути отримані здобувачем не менше як на 50% занять з навчальної роботи. У разі не виконання зазначеної умови або коли середньоарифметичний бал здобувача менший 2,5 здобувач вважається таким, що має академічну заборгованість яку зобов'язаний ліквідувати шляхом відпрацювання тем програми навчальної дисципліни з яких не має відповідних балів.

⁶Наприклад, з дисципліни навчальним планом передбачено 5 семінарських та практичних занять. Для того щоб не мати академічної заборгованості здобувач має відповідати більше ніж на 50% занять тобто на 3 парах. Отже, виконуючи зазначену вимогу він працював на першому занятті і отримав 3 бали, на другому занятті він не підготувався і отримав 2 бали (які в подальшому пересклав на 4), на третьому занятті здобувач був відсутній з поважної причини, отримав «Н», яку в подальшому пересклав на 3 бали, на останньому – 4 бали. Середньоарифметичний бал складає загальна сума балів поділена на кількість оцінок $(3+2+4+3+4):5=3,2$. Відповідно рейтинг компетентності з навчальної роботи здобувача буде $3,2 \times 12 = 38,4 \approx 38$.

8.3.4. Рейтинг з підсумкового контролю здобувачів

Відповідно до навчального плану *підсумковий* контроль із навчальної дисципліни «Цивільне право», що забезпечуються кафедрою передбачений у формі заліку та екзамену (для денної та заочної форм навчання).

Підсумковий контроль із перевірки компетентності з навчальних дисциплін, що забезпечуються кафедрою складається письмово або усно за білетами підсумкового контролю які пропонуються здобувачу. Максимальна кількість балів з підсумкового контролю здобувачів становить 40 балів.

Кількість білетів підсумкового контролю має перевищувати кількість здобувачів у навчальній групі не менше ніж на 5 одиниць. Кількість питань в білеті підсумкового контролю з навчальних дисциплін визначається кафедрою з урахуванням специфіки дисципліни⁷.

Оцінювання компетентності здобувача під час підсумкового контролю здійснюється шляхом встановлення відповідного рівня знань за кожне питання. Виставляючи рівень компетентності, науково-педагогічний працівник має його обґрунтувати, керуючись логікою та існуючими критеріями (табл. 2).

Рейтинг компетентності з підсумкового контролю здобувача визначається шляхом встановлення середньоарифметичного балу здобувача отриманого за кожне питання білету підсумкового контролю помножене на коефіцієнт K_2 ($K_2=40:5=8$) з округленням результату до цілого числа.

Середньоарифметичний бал здобувача з підсумкового контролю визначається шляхом додавання усіх балів отриманих за кожне питання білету підсумкового контролю поділених на кількість питань білету з округленням результату до десятих (наприклад 3,8 або 4,5)⁸.

8.3.5. Рейтинг наукової роботи здобувача

За результатами семестрової наукової роботи здобувача його рейтинг компетентності з дисципліни може бути підвищений з урахуванням рівнів результативності такої роботи.

Рейтингові бали за наукову роботу здобувачів нараховуються з урахуванням рівнів результативності цієї роботи. Відповідні значення рівнів та додаткові бали визначаються згідно з таблицею (табл. 5).

⁷Наприклад, два теоретичних питання, одне практичне, одне питання з переліку питань що виноситься на самостійну роботу.

⁸Наприклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів, за четверте 2 бали. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5+2):4) \times 8 = 28$. Або інший приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 3 бали, за друге 4 бали, за третє 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((3+4+5):3) \times 8 = 32$. Або ще приклад, здобувач відповідаючи на білет підсумкового контролю за перше питання отримав 4 бали, за друге 5 балів. Відповідно його загальний рейтинг з підсумкового контролю за результатами складання екзамену буде $((4+5):2) \times 8 = 36$.

Таблиця 5

Характеристика оцінювання рівня творчих досягнень здобувача

Результати творчої роботи здобувача	Рівень результативності та додаткові бали
Стаття у факультетському (інститутському) збірнику, призове місце на конкурсі наукових робіт здобувачів (здобувачів, студентів) факультету (інституту), приз за експонат на виставці здобувачських (студентських) робіт, доповідь на факультетській (інститутській) науковій конференції та ін.	I рівень, факультетський (інститутський) – 5 балів
Ті ж досягнення на заходах академічного рівня, прийняття до розгляду заявки на патент та ін.	II рівень, академічний – 10 балів
Ті ж досягнення на заходах міжвузівського рівня чи МОН, МВС декілька досягнень II рівня, участь у республіканських виставках, національних олімпіадах, отримання державного патенту, заявка на закордонне патентування.	III рівень, міністерський, міжвузівський – 15 балів
Статті в міжнародних збірниках та журналах, доповіді на міжнародних конференціях і семінарах, участь у міжнародних олімпіадах, конкурсах та виставках, отримання закордонного патенту.	IV рівень, міжнародний – 20 балів

8.3.6. Фіксація результатів компетентності здобувача

Для занесення результатів компетентності здобувача у відомість обліку успішності, залікову книжку здобувача використовується таблиця співвідношення між рейтингом здобувача та ECTS оцінками (табл. 6).

Таблиця 6

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	відмінно	A	відмінне виконання
85-89	добре	B	вище середнього рівня
75-84		C	загалом хороша робота
66-74	задовільно	D	непогано
60-65		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
35-59	незадовільно	Fx	необхідне перескладання
1-34		F	необхідне повторне вивчення курсу

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає дисципліна та з урахуванням дистанцій

9.1. Під час проведення занять в очному (off-line) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

інтерактивні, мультимедійні проектори, комп'ютери, планшети, інтерактивна дошка.

9.2. Під час проведення занять в змішаний (blended) режимі використовуються наступні засоби програмного забезпечення:

доступ до дистанційних навчальних курсів дисциплін на офіційному вебпорталі НАВС через мережу Інтернет.

9.3 Під час проведення занять без очної складової в дистанційному режимі (on-line) за вибором викладача використовується:

програмне забезпечення через мережу Інтернет.

10. Перелік питань для підсумкового контролю з навчальної дисципліни

Перелік контрольних питань формується відповідно до структури програми навчальної дисципліни і містить наступні питання:

Цивільне право (загальна частина)

1. Поняття, предмет, метод та система цивільного права.
2. Принципи та функції цивільного права.
3. Цивільні правовідносини: поняття, елементи, види, підстави виникнення.
4. Цивільна правоздатність фізичної особи. Обмеження правоздатності.
5. Поняття та види цивільної дієздатності фізичної особи.
6. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави та правові наслідки
7. Оголошення фізичної особи померлою: підстави та правові наслідки.
8. Підстави та правові наслідки обмеження дієздатності фізичної особи та визнання її недієздатною.
9. Поняття та ознаки юридичної особи.
10. Правосуб'єктність юридичної особи та порядок її реалізації.
11. Порядок виникнення юридичних осіб.
12. Припинення юридичної особи: форми, порядок, підстави.
13. Види юридичних осіб. Поняття та види господарських товариств.
14. Поняття та види об'єктів цивільних прав.
15. Речі як об'єкти цивільних прав.
16. Дії як об'єкти цивільних прав.
17. Поняття та ознаки правочину.

18. Умови дійсності правочину.
19. Класифікація правочинів.
20. Форма правочину. Правові наслідки недодержання форми правочину.
21. Поняття та види нікчемних правочинів.
22. Поняття та види оспорюваних правочинів.
23. Правові наслідки визнання правочину недійсним.
24. Представництво: поняття, види, передоручення.
25. Поняття та види довіреностей.
26. Форма, зміст та строк дії довіреності.
27. Припинення представництва за довіреністю.
28. Способи захисту суб'єктивних прав та інтересів.
29. Поняття строку та терміну в цивільному праві. Порядок їх обчислення.
30. Види строків у цивільному праві.
31. Поняття, значення та види строків позовної давності.
32. Початок перебігу позовної давності.
33. Зупинення та переривання перебігу позовної давності.
34. Поняття, види та форми цивільно-правової відповідальності.
35. Умови цивільно-правової відповідальності.
36. Протиправність діяння як умова цивільно-правової відповідальності.
37. Шкода як умова цивільно-правової відповідальності.
38. Вина як умова цивільно-правової відповідальності.
39. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
40. Поняття та зміст права власності.
41. Види права власності.
42. Поняття та види підстав набуття права власності.
43. Момент набуття права власності.
44. Знахідка як спосіб набуття права власності.
45. Скарб як спосіб набуття права власності.
46. Підстави припинення права власності.
47. Право спільної власності.
48. Речові права на чуже майно.
49. Віндикаційний позов як спосіб захисту права власності.
50. Негаторний позов як спосіб захисту права власності.
51. Поняття та класифікація особистих немайнових прав фізичної особи.
52. Поняття, суб'єкти, об'єкти авторського права.
53. Поняття, зміст та строк дії авторського права.
54. Суміжні права.
55. Поняття, елементи та підстави виникнення зобов'язань.
56. Виконання та припинення зобов'язань.
57. Поняття, зміст та порядок укладення договору.

58. Види договорів.
59. Поняття та види способів забезпечення виконання зобов'язань.
60. Поняття та види неустойки.
61. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язань.
62. Порука та гарантія як способи забезпечення виконання зобов'язань.
63. Поняття спадщини. Час і місце відкриття спадщини.
64. Усунення від права на спадкування.
65. Спадкування за законом. Коло спадкоємців за законом.
66. Види заповітів.
67. Форма заповіту.
68. Види заповідальних розпоряджень заповідача.
69. Здійснення права на спадкування.
70. Спадкування за правом представлення. Спадкова трансмісія.

Цивільне право (особлива частина)

1. Поняття та юридична характеристика договору купівлі-продажу.
2. Права та обов'язки покупця за договором купівлі-продажу.
3. Права та обов'язки продавця за договором купівлі-продажу.
4. Договір міни.
5. Договір роздрібної купівлі-продажу.
6. Договір поставки: поняття та юридична характеристика.
7. Договір дарування: поняття та юридична характеристика.
8. Форма договору дарування.
9. Розірвання договору дарування.
10. Пожертва як особливий вид договору дарування.
11. Договір довічного утримання (догляду): поняття та юридична характеристика.
12. Підстави та правові наслідки розірвання договору довічного утримання (догляду).
13. Правові наслідки смерті набувача та припинення юридичної особи-набувача за договором довічного утримання (догляду).
14. Договір найму (оренди): поняття та юридична характеристика.
15. Права наймача за договором найму (оренди).
16. Обов'язки наймача за договором найму (оренди).
17. Права та обов'язки наймодавця за договором найму (оренди).
18. Припинення договору найму (оренди).
19. Договір прокату.
20. Договір найму (оренди) земельної ділянки.
21. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди.
22. Договір найму транспортного засобу.
23. Договір лізингу: поняття та юридична характеристика.
24. Види лізингу за законодавством України.

25. Договір найму (оренди) житла: поняття та юридична характеристика.
26. Оренда житла з викупом.
27. Права наймача за договором найму (оренди) житла.
28. Обов'язки наймача за договором найму (оренди) житла.
29. Права та обов'язки наймодавця за договором найму (оренди) житла.
30. Розірвання договору найму (оренди) житла.
31. Договір позички.
32. Розірвання договору позички.
33. Договір підряду: поняття та юридична характеристика.
34. Права підрядника за договором підряду.
35. Обов'язки підрядника за договором підряду.
36. Права замовника за договором підряду.
37. Обов'язки замовника за договором підряду.
38. Відповідальність сторін за договором підряду.
39. Договір побутового підряду.
40. Поняття та види перевезень.
41. Договір перевезення вантажу: поняття та юридична характеристика.
42. Обов'язки перевізника за договором перевезення вантажу.
43. Обов'язки відправника за договором перевезення вантажу.
44. Обов'язки одержувача за договором перевезення вантажу.
45. Відповідальність перевізника за втрату, нестачу, псування та пошкодження вантажу.
46. Підстави звільнення перевізника від відповідальності за договором перевезення вантажу.
47. Договір перевезення пасажирів та багажу.
48. Договір зберігання: поняття та юридична характеристика.
49. Види зберігання.
50. Обов'язки поклажодавця за договором зберігання.
51. Обов'язки зберігача за договором зберігання.
52. Відповідальність поклажодавця за договором зберігання.
53. Відповідальність зберігача за договором зберігання.
54. Зберігання речей в готелі.
55. Договір охорони: поняття та юридична характеристика.
56. Договір охорони квартир.
57. Підстави звільнення охорони від відповідальності за договором охорони об'єктів.
58. Поняття, види та форми страхування.
59. Основні страхові поняття.
60. Договір страхування: поняття та юридична характеристика.
61. Права та обов'язки сторін за договором страхування.
62. Умови та порядок здійснення страхової виплати. Відмова від здійснення страхової виплати.
63. Договір доручення.

64. Договір комісії.
65. Договір позики.
66. Кредитний договір.
67. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу.
68. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
69. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.
70. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.
71. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.
72. Набуття, збереження майна без достатньої правової підстави.
73. Поняття та елементи деліктних зобов'язань.
74. Відмінності між договірною та деліктною відповідальністю.
75. Система деліктних зобов'язань.
76. Змішана вина у деліктній відповідальності.
77. Право регресу.
78. Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист.
79. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності.
80. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.
81. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом місцевого самоврядування або їх посадовими особами.
82. Підстави та умови відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.
83. Порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.
84. Порядок поновлення службових, пенсійних, житлових, інших особистих і майнових прав громадянина в разі завдання йому шкоди правоохоронними органами.
85. Відшкодування моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду.
86. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою.
87. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою.
88. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною особою та особою, цивільна дієздатність якої обмежена.
89. Відшкодування шкоди, завданої особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними.
90. Поняття та ознаки джерела підвищеної небезпеки. Види джерел підвищеної небезпеки.
91. Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

92. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок взаємодії кількох джерел підвищеної небезпеки.
93. Відшкодування ядерної шкоди.
94. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я фізичної особи.
95. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я малолітньої або неповнолітньої особи.
96. Визначення заробітку (доходу), втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи, яка працювала за трудовим договором.
97. Визначення доходу, втраченого внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я фізичної особи-підприємця.
98. Особливості відшкодування додаткових витрат в разі завдання шкоди каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я.
99. Підстави зміни розміру відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю.
100. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи.
101. Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого.
102. Відшкодування витрат на поховання.
103. Правовий інститут компенсації моральної шкоди та сфера його дії.
104. Спосіб та розмір відшкодування моральної шкоди.
105. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

Рекомендована література

Нормативно-правові акти

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96–ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2023).
2. Житловий кодекс України від 30.06.1983 № 5464–X. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5464-10#Text> (дата звернення: 13.10.2023).
3. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768–III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322–VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 13.10.2023).
5. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 № 176/95-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2023).
6. Повітряний кодекс України від 19.05.2011 № 3393-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947–III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

8. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435–IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

9. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 № 2344–III (в редакції Закону від 23.02.2006 № 3492–IV). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

10. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 № 2811–IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855> (дата звернення: 13.10.2023).

11. Про акціонерні товариства: Закон України від 27.07.2022 № 2465–IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1985> (дата звернення: 13.10.2023).

12. Про банки і банківську діяльність: Закон України» від 07.12.2000 № 2121–III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

13. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 05.07.2012 № 5073–VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

14. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 № 543/96–ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

15. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку: Закон України від 08.02.1995 № 39/95–ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

16. Про внутрішній водний транспорт: Закон України від 03.12.2020 № 1054–IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1054-20#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

17. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576–XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

18. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 № 2398–VI (в редакції Закону від 26.11.2015 № 834–VIII). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

19. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952–IV (в редакції Закону від 26.11.2015 № 834–VIII). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

20. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 № 755–IV (в редакції Закону від 26.11.2015 № 835–VIII). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

21. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155–VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

22. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 № 675–VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

23. Про залізничний транспорт: Закон України від 04.07.1996 № 273/96-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

24. Про заставу : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 1952–IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15> (дата звернення: 13.10.2023).

25. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

26. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII (в редакції Закону від 01.12.2005 № 3161-IV). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

27. Про інвестиційну діяльність: Закон України» від 18.09.1991 № 1560-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

28. Про іпотеку: Закон України від 05.06.2003 № 898–IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

29. Про кредитні спілки: Закон України від 20.12.2001 № 2908-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2908-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

30. Про мультимодальні перевезення: Закон України від 17.11.2021 № 1887-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1887-20#n209> (дата звернення: 13.10.2023).

31. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425–XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

32. Про об'єкти підвищеної небезпеки: Закон України від 18.01.2001 № 2245-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text> (дата звернення: 08.02.2023).

33. Про оренду державного та комунального майна: Закон України від 03.10.2019 № 157-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#n77> (дата звернення: 13.10.2023)

34. Про оренду землі: Закон України від 06.10.1998 № 161-XIV (в редакції Закону від 02.10.2003 № 1211-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

35. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні: Закон України від 12.07.2001 № 2658–III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

36. Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII (в редакції Закону від 01.06.2000 № 1771-III). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

37. Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від 15.12.1993 № 3689-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

38. Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду: Закон України від 01.12.1994 № 266/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

39. Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 16.06.1999 № 752-XIV (в редакції Закону від 20.09.2019 № 123-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

40. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 № 1734-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

41. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

42. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

43. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

44. Про фінансовий лізинг: Закон України від 04.02.2021 № 1201-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

45. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 № 2664-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

46. Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення: Закон України від 13.12.2001 № 2893-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2893-14#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

47. Інструкція про встановлення груп інвалідності: затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.09.2011 № 561. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1295-11#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

48. Перелік професійних захворювань: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 08.11.2000 № 1662. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1662-2000-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

49. Питання медико-соціальної експертизи: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

50. Положення про застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду»: затверджено наказом Міністерства юстиції, Генеральної прокуратури та Міністерства фінансів України від 04.03.1996 № 6/5/3/41. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-96#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

51. Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затверджено наказом Міністерства юстиції України від 22.02.2012 № 296/5. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

52. Порядок і правила проведення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності приватного нотаріуса: затверджено постановою Кабінету міністрів України від 19.08.2015 № 624. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/624-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

53. Порядок накладення стягнень за порушення законодавства про захист прав споживачів: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 № 1177. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1177-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

54. Порядок та критерії встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків: затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.06.2012 № 420. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1387-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

55. Правила надання послуг пасажирського автомобільного транспорту: затверджено постановою КМ України від 18.02.1997 № 176 (в редакції постанови КМ України від 26.09.2007 № 1184). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/176-97-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

56. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 № 1756. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

57. Про право власності на окремі види майна: постанова Верховної Ради України від 17.06.1992 № 2471–ХІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-12#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

58. Про реалізацію окремих положень Закону України «Про захист прав споживачів»: постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 № 172. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/172-94-%D0%BF> (дата звернення: 13.10.2023).

59. Статут залізниць України: затверджено постановою КМ України від 06.04.1998 № 457. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-98-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.10.2023).

Основна література

1. Великанова М. М. Ризики в цивільному праві: монографія. К.: Алерта, 2019. 378 с.
2. Дзера І. О. Санкції у цивільному праві України: проблеми теорії та судової практики. Монографія. К. : Дакор, 2022. 540 с.
3. Добросовісність: доктрина & судова практика. Збірка статей / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 358 с.
4. Захист права власності. Правові позиції Верховного Суду : коментарі науковців / О. П. Печений, І. В. Спасибо-Фатєєва та ін., за заг. ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2020. 496 с.
5. Іванов Ю., Іванова М., Куриліна О. Цивільне право України. У 2-х томах. Навчальний посібник. К. : Алерта, 2019. Т.1. 342 с.
6. Іванов Ю., Іванова М., Куриліна О. Цивільне право України. У 2-х томах. Навчальний посібник. К. : Алерта, 2019. Том 2. 346 с.
7. Іванюта Н.В., Ніколенко Л.М., Буга В.В., Бондаренко О.О., Колосов Р.В. Цивільне право. Загальна частина: навчальний посібник. К. : Дакор, 2021. 312 с.
8. Мічурін Є. О. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. для підгот. до іспитів та заліків. Вид. 2-ге, перероб. та допов. Харків : Право, 2022. 234 с.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за ред. Богатиря В. В. К. : ЦУЛ, 2021. 1144 с.
10. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Станом на 03.02.2020 / за заг. ред. Короєда С.О. К.: ЦУЛ, 2020. 1152 с.
11. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. Станом на 15.09.2021 / за заг. ред. В.Теремецького. К. : Професіонал, 2021. 1158 с.
12. Нижний А. В., Ходаківський М. П., Юровська Г. В. Визнання правочинів недійсними: основи теорії та судова практика: посібн. для суддів. К.: Алерта, 2020. 234 с.
13. Омельчук В.А., Найда І.В., Зіньова О.С. Цивільне та господарське право в тестових завданнях (практичний курс): навчально-практичний посібник / за заг. ред. В.А. Омельчук. Київ: Алерта, 2022. 192 с.
14. Парасюк М.В. Цивільне право України. Загальна частина (у схемах та таблицях): навч. посіб./ Парасюк М.В., Парасюк В.М., Грабар Н.М. Львів: Растр-7, 2020. 364 с.
15. Постанови Пленуму Верховного Суду в цивільному судочинстві. 6-те вид., допов. і перероб. Упорядники: Вереша Р.В., Карпунцов В.В. Київ: Алерта, 2023. 468 с.
16. Право власності: способи захисту крізь призму судової практики: монографія / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2023. 616 с.
17. Право нерухомості крізь призму судової практики: монографія / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 344 с.

18. Правові висновки Верховного суду в цивільному судочинстві після реформи правосуддя. К. : ЦНЛ, 2019. 596 с.

19. Романюк В. А. Позовна давність у цивільному праві: монографія. К. : ЦУЛ, 2020. 236 с.

20. Тетарчук І. Цивільне право України: навчальний посібник для підготовки до іспитів. К. : ЦУЛ, 2021. 228 с.

21. Цивільне право (загальна частина) : навч. посібник / О. В. Кіріяк, Ю. П. Пацурківський, М. М. Гудима-Підвербецька. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 304 с.

22. Цивільне право (загальна частина). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2021. 448 с.

23. Цивільне право (особлива частина). Курс лекцій : навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків : ЕКУС, 2022. 640 с.

24. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 1. Загальна. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 796 с.

25. Цивільне право України: підручник. 3-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.). Ч. 2. Особлива. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 948 с.

26. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 1 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 220 с.

27. Цивільне право. Альбом схем : навч. посіб. : у 2 ч. Ч. 2 / Є. О. Мічурін, О. Р. Шишка. Вид. 6-те, перероб. Харків : Право, 2022. 250 с.

28. Цивільне право. Загальна частина : навч. посіб. / О. Є. Аврамова, А. С. Горбенко, Н. О. Горобець та ін.; за заг. ред. С. О. Сліпченка, О. Л. Зайцева. Харків : ХНУВС, 2022. 332 с.

29. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 232 с.

30. Цивільний кодекс України. Станом на 01 січня 2023 р.: наук.-практ. коментар / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф. Харитонова Є. О., канд. юрид. наук, доц. Калітенко О. М. Київ : Норма права, 2023. 1424 с.

31. Шишка Р.Б. Спадкове право в Україні: посібник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. 228 с.

Додаткова література

1. Бабаджанян Г. Договір купівлі-продажу товарів: загальні обмеження саморегулювання. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2021. № 1. С. 54–62.

2. Білан О. П. Правочини, зміст яких суперечить інтересам держави і суспільства в цивільному законодавстві України. *Форум права*. 2019. № 1. С. 6–13.

3. Білянська Н.В. Орендні відносини в умовах воєнного стану. *Регулювання приватно-правових відносин в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали міжвуз. наук.-практ. конф. (Київ, 29 верес. 2022 р.) / редкол.: С. Д.

Гусарев, С. С. Чернявський, В. П. Мироненко та ін. Київ : НАВС, 2022. С. 12–15.

4. Білянська Н.В. Правова природа штучного інтелекту. *Актуальні питання та перспективи рекодифікації цивілістичного законодавства України* : матеріали науково-теоретичного круглого столу (Київ, 16 квітня 2021 р.). Київ, 2021. С. 20–24.

5. Бугрик А.В., Дубіна М.П., Литвин А.С. Фраудаторний правочин: зміст та доцільність законодавчого врегулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 131–134.

6. Вербина Б. С. Абсолютні цивільні права в системі цивільного права України. *Web of science and Academic Researcher*. 2019. № 1. С. 65–70.

7. Веренкіотова О. В., Петровський А. В., Якимець О. І. Окремі аспекти захисту права власності України за кордоном. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 57–64.

8. Войніканіс О. Право інтелектуальної власності в цифрову епоху: парадигма балансу і гнучкості. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2021. № 4. С. 41–54.

9. Гопанчук В., Хижний А. Щодо істотних умов концесійних договорів у цивільному праві України. *Журнал східноєвропейського права*. 2023. № 106. С. 39–45.

10. Дахно І. Інтелектуальна власність і Цивільний кодекс. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2021. № 4. С. 66–70.

11. Дмитренко В. Ю. Динаміка іпотечного зобов'язання на стадії його виконання. *Приватне право і підприємництво*. 2018. Вип. 18. С. 59–61.

12. Кармаза О.О., Федоренко Т.В., Позов Д.А. Цивільно-правові договори в медіації: проблеми якості закону. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 151–154.

13. Костін М.І., Шаповал А.О. Договір як регулятор цивільних правовідносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 180–183.

14. Кривенко Ю.В., Спасова К.І. Укладання та реалізація договору підряду. *Часопис цивілістики*. 2021. № 43. С. 41–45.

15. Лазебний Л. 9 договорів дарування нерухомого майна боржника на підставі однієї довіреності. *Юридична газета*. 2021. № 7. С. 38–39.

16. Лепех С. Сторони споживчого договору фінансового лізингу. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 34–38.

17. Луць В. В. Строки (терміни) у механізмі правового регулювання цивільних відносин. *Приватне право і підприємництво*. 2019. Вип. 19. С. 87–92.

18. Майка Н. Односторонній правочин, як підстава виникнення речових прав на чуже нерухоме майно. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. Вип. 2. С. 133–137.

19. Мироненко В.П. Щодо питання здійснення спадкових прав у змішаних сім'ях: на прикладі вітчима, мачухи. *Проблеми цивільного права та процесу* : тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. 98-й річниці від дня

народження О. А. Пушкіна (Вінниця, 19 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Харків. обл. осередок Всеукр. громад. орг. «Асоціація цивілістів України», Наук. парк «Наука та безпека». Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 221–223.

20. Морозов Є. Визнання договору дарування недійсним. *Юридичний вісник України*. 2021. № 16/17. С. 67.

21. Носік Ю. Реалізація принципів цивільного права у відносинах купівлі-продажу земельної ділянки сільськогосподарського призначення. *Історико-правовий часопис* : 2020. № 1. С. 47–52.

22. Оскілко О.М. Загальна характеристика договірних зобов'язань, у яких беруть участь військовослужбовці, за законодавством України. *Юридичний вісник*. 2023. № 2. С. 143–149.

23. Романюк В. А. Особливості застосування позовної давності та її вплив на суб'єктивне право особи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. Серія : Юридичні науки. 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 43–47.

24. Романюк А. Б., Павловська Л. В. Правова природа обов'язкового нотаріального посвідчення правочинів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 180–184.

25. Ромась М. Поняття та ознаки цивільних зобов'язань за участю держави Україна. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 21–26.

26. Самойлова І. Спадковий договір: правова природа за законодавством України та країн Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 54–59.

27. Спасибо-Фатєєва І.В. Значення державної реєстрації для набуття права власності на нерухомість. *Право України*. 2020. № 11. С. 127–141.

28. Стражник Т. Особливості посвідчення договорів купівлі-продажу житла для дітей-сиріт. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2020. № 5. С. 171–181.

29. Таш'ян Р. Доктрина «culpa in contrahendo» в ученні про недійсність правочинів. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 36–40.

30. Терешко Х. Я. Види інформації як об'єкта цивільних правовідносин у сфері медичного обслуговування. *Медичне право*. 2019. № 1. С. 65–73.

31. Харитонов Є. О. Кіберспорт як сфера цивільно-правового регулювання. *Часопис цивілістики*. 2019. Вип. 32. С. 72–75.

32. Чумак Р. Цивільно-правова відповідальність за невиконання та/або неналежне виконання договору про надання юридичних послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 46–51.

33. Шаповал Л.І., Устименко Т.П. Особливості тлумачення «великої немайнової цінності» дарунка. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 40–43.

34. Шеїн К. Захист прав інтелектуальної власності в доменних спорах. *Юридична газета*. 2021. № 9. С. 8.

35. Шемонаєв В. Морський протест під час оформлення загальної аварії як спосіб забезпечення доказів для підтвердження юридичних фактів. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 70–76.

36. Якимець О.І. Сторони договору перевезення вантажу морським транспортом та їх правовий статус. *Журнал східноєвропейського права*. 2023. № 106. С. 59–66.

37. Яковлева Л.В. Правовий статус управителя за договором управління багатоквартирним будинком. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія «Право». 2020. Вип. 62. С. 183–188.

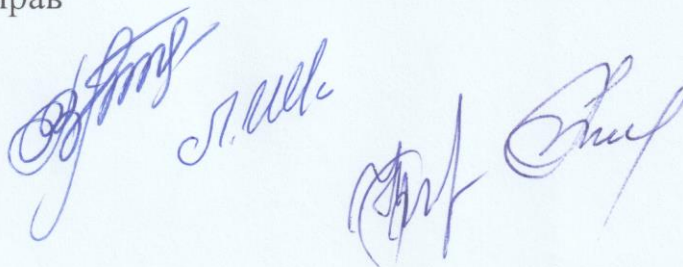
38. Ярошенко А.С. Визнання судом недійсними фіктивних договорів дарування, укладених з метою приховання майна боржника: проблеми формування єдиної правозастосовної практики. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 66–75.

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon1.rada.gov.ua> – Законодавство України
2. <http://rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України
3. <http://www.president.gov.ua/> - Президент України
4. <http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)
5. <http://www.minjust.gov.ua> – Міністерство юстиції України
6. <http://ww.ccu.gov.ua\uk\index> - Конституційний суд України
7. <http://www.scourt.gov.ua> - інформаційний сервер Верховного Суду України
8. <http://reyestr.court.gov.ua/> - Єдиний державний реєстр судових рішень
9. <http://court.gov.ua/sudy/> - Судова влада України
10. <http://nbuv.gov.ua> - Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
11. <http://www.univ.kiev.ua> – бібліотека Київського національного університету ім. Тараса Шевченка
12. <http://www.library.ukma.kiev.ua> – наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія"
13. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
14. <http://student.pp.ua/load> - Студентський портал України
15. <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України
16. <http://ukr-pravo.at.ua/> - Правовий портал
17. <http://www.nbuv.gov.ua/nyub/journals.html>. - Наукова юридична періодика України
18. http://irbis-nbuv.gov.ua/info_law.html - Юридичні інформаційні ресурси
19. <http://jurconsult.net.ua/> - Всеукраїнських юридичний портал

20. <http://law.univ.kiev.ua/> - Сайт юридичного факультету Київського національного університету ім. Т. Шевченка

21. <http://elar.naiu.kiev.ua> – Електронний репозитарій Національної академії внутрішніх справ

The image shows three handwritten signatures in blue ink. The first signature on the left is highly stylized and illegible. The middle signature is written in a cursive style and appears to be 'Л. Шевченко'. The second signature on the right is also highly stylized and illegible.